

MONITOR TOERISME EN RECREATIE 2016

OMVANG EN ONTWIKKELING VAN DE ECONOMISCHE BETEKENIS
VAN TOERISME EN RECREATIE IN DE PROVINCIE UTRECHT

Monitor Toerisme en Recreatie Utrecht 2016

De vrijetijdsmarkt in Utrecht: stand van zaken en ontwikkelingen

Opdrachtgever: Provincie Utrecht

Michel Briene
Elvira Meurs
Joachim Schellekens

Rotterdam, 16 december 2016

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1 Inleiding	11
1.1 Achtergrond	11
1.2 Uitgangspunten en opzet monitor	11
1.3 Werkwijze	12
1.4 Uitkomsten in breder perspectief	13
1.5 Leeswijzer	14
2 De vrijetijdsmarkt in Utrecht belicht	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Dagtochten	15
2.3 Overnachtingen	17
2.4 Conclusies	18
3 Toeristisch-recreatieve bestedingen	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Totaalbeeld	21
3.3 Toeristisch-recreatieve bestedingen per marktsegment	22
3.4 Herkomst bestedingen	26
3.5 Samenvattend overzicht	27
4 Economische betekenis toerisme en recreatie	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Economische betekenis toerisme en recreatie voor provinciale economie	29
4.3 Vergelijking met andere economische sectoren	30
4.4 Samenvattend overzicht	31
5 Beeld per bestemmingsregio	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Directe economische betekenis dagtochten	33
5.3 Directe economische betekenis vakanties	36
5.4 Directe economische betekenis zakelijk toerisme	39
5.5 Indirecte effecten per bestemmingsregio	42
5.6 Totaalbeeld bestemmingsregio's	43
Geraadpleegde bronnen	45
Bijlagen	49
Bijlage 1 Begrippenlijst	51
Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording	55
Bijlage 3 Toelichting IO-analyse	59
Bijlage 4 Uitsplitsingen per deelsegment	62
Bijlage 5 Uitsplitsingen per gemeente	81

Voorwoord

De toeristisch-recreatieve sector in Utrecht ontwikkelt zich positief en profiteert van de gunstige economische ontwikkelingen. Na een aantal moeilijke jaren nemen de bestedingen van bezoekers in de provincie Utrecht weer behoorlijk toe, hetgeen ook zichtbaar wordt in de fors gestegen omzet van het toeristisch-recreatieve bedrijfsleven. Het positieve beeld van de sector werkt door in de werkgelegenheid die fors is toegenomen. Naast een gunstig economisch tij heeft hieraan ook het relatief gunstige weerbeeld met veel zomerse dagen een rol gespeeld. Het jaar 2015 was bovendien het jaar van de Le Grand Départ. Dit trok veel extra bezoekers uit binnen- en buitenland naar Utrecht.

Dit zijn enkele belangrijke conclusies uit deze nieuwe editie van de “Monitor Toerisme Utrecht” waarin de huidige stand van zaken van de vrijetijdseconomie in de provincie Utrecht wordt gepresenteerd. De monitor is vooral bedoeld om ontwikkelingen zichtbaar te maken. Naast de uitkomsten voor de provincie als geheel worden ook de resultaten gepresenteerd voor de onderscheiden deelregio's. De werkgelegenheid wordt ook op het niveau van de afzonderlijke gemeenten gepresenteerd (zie bijlage 5).

De eerste editie van de monitor is in 2005 gepubliceerd en is sindsdien om de twee jaar herhaald. De daarbij gehanteerde methodiek is sinds de start van de monitor vergelijkbaar gebleven, waardoor de ontwikkelingen door de jaren heen inzichtelijk worden gemaakt en onderling kunnen worden vergeleken. De gepresenteerde cijfers in deze editie hebben betrekking op het peiljaar 2015.

Binnen Ecorys is de studie uitgevoerd door Michel Briene, Elvira Meurs en Joachim Schellekens. Vanuit de Provincie Utrecht is het onderzoek gecoördineerd en begeleid door Brenda Troll, Maarten Bergmeijer en Arno Ruis. De conceptresultaten zijn getoetst in een panel van ondernemers, beleidsmedewerkers en uitvoeringpartners. Ecorys blijft uiteraard verantwoordelijk voor het eindresultaat.

Samenvatting

1 Aanleiding en doel

In deze rapportage worden de resultaten gepresenteerd van de nieuwe editie van de "Monitor Toerisme Utrecht". De cijfers uit de monitor geven een beeld van de huidige stand van zaken van de vrijetijdseconomie in de provincie Utrecht (met als peiljaar 2015) en zijn vooral bedoeld om ontwikkelingen zichtbaar te maken. Naast de uitkomsten voor de provincie als geheel worden ook de resultaten gepresenteerd voor de onderscheiden deelregio's. De werkgelegenheid wordt ook op het niveau van de afzonderlijke gemeenten gepresenteerd (zie bijlage 5).

De eerste editie van de monitor is in 2005 gepubliceerd en is sindsdien om de twee jaar herhaald. De daarbij gehanteerde methodiek is sinds de start van de monitor vergelijkbaar gebleven, waardoor de ontwikkelingen door de jaren heen inzichtelijk worden gemaakt en onderling kunnen worden vergeleken.

2 Economische betekenis toerisme en recreatie voor Utrecht

Totale marktomvang van ruim 2,8 miljard euro

In 2015 gaven consumenten een bedrag van ruim 2,8 miljard euro uit in de provincie Utrecht voor het ondernemen van uithuizige vrijetijdsactiviteiten. Op nationaal niveau bedroegen de bestedingen over 2015 circa 35,3 miljard euro. Van de bestedingen in de provincie Utrecht is ongeveer 43% toe te schrijven aan het dagbezoek in de provincie, nog eens 52% aan het zakelijk toerisme en 5% aan verblijfstoerisme.

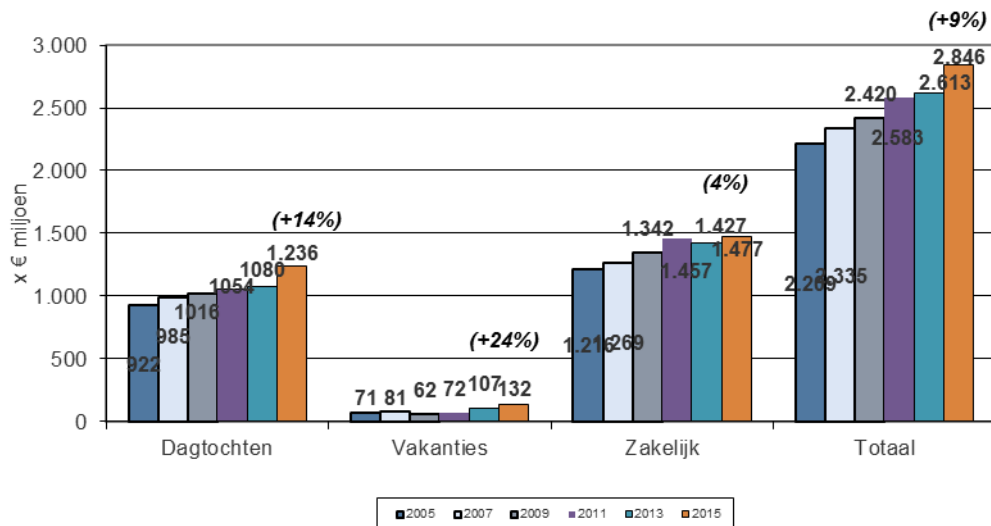
Groei 2013-2015: 8,9%

De toeristisch-recreatieve sector in de provincie Utrecht heeft zich in de afgelopen periode positief ontwikkeld. Ten opzichte van 2013 is een toename van de toeristisch-recreatieve bestedingen¹ gerealiseerd van 8,9%. Op nationaal niveau bedroeg deze groei 7,2%. Het marktaandeel in de nationale bestedingen nam hierdoor licht toe van 7,9% tot 8,1%. Binnen de sector hebben alle onderscheiden deelsegmenten (dagtochten, vakanties en zakelijk) bijgedragen aan deze toename. In absolute termen was de toename van de bestedingen in het dagtochtensegment het sterkst. De positieve ontwikkelingen binnen de sector en de toegenomen bestedingen hebben onder andere te maken met het relatief gunstige economisch tij. Na een aantal mindere jaren zijn toeristen, maar ook de eigen inwoners, weer bereid om meer uit te geven, hetgeen ook zichtbaar wordt in de totale bestedingen. Daarnaast was ook sprake van een relatief gunstig weerbeeld met veel zomerse dagen waardoor vooral de buitenactiviteiten zoals wandelen en fietsen hebben kunnen profiteren. Het jaar 2015 was bovendien het jaar van het evenement Le Grand Départ dat veel extra bezoekers uit binnen- en buitenland naar met name de stad Utrecht trok. Kanttekening die hierbij gemaakt moet worden is, dat hoewel de totale bestedingen voor overnachtingen zijn toegenomen, er ook een groei is geweest in het aantal kamers en bedden (hotelcapaciteit). Hierdoor is de onder geschetste positieve trend niet in alle gevallen door te trekken naar individuele ondernemers.

---

¹ In deze toename is omwille van de vergelijkbaarheid met eerdere edities van de monitor geen rekening gehouden met de winkelbestedingen van dagrecreatief bezoek. In de hoofdttekst is de hoogte van deze bestedingen wel inzichtelijk gemaakt (zie paragraaf 3.3.1).

Figuur 1 Ontwikkeling toeristisch-recreatieve bestedingen provincie Utrecht (x € miljoen)

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Forse groei in werkgelegenheid

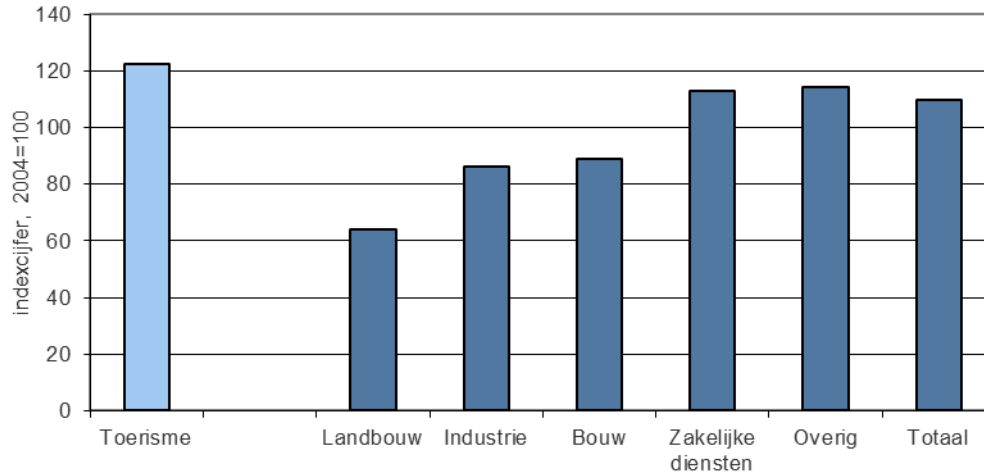
De directe en afgeleide toeristisch-recreatieve bestedingen genereren in totaal 28.690 voltijdbanen. Indirect komen daar via de inkoop van allerlei goederen en diensten nog eens circa 4.720 voltijdbanen bij. De totale werkgelegenheid die omgaat in de sector of daar indirect verband mee houdt bedraagt daarmee circa 33.410 voltijdbanen. Ten opzichte van de vorige meting is de totale werkgelegenheid fors gestegen, namelijk met 2.880 voltijdsbanen (9,4%). Dat is goed voor de toeristische sector, maar zeker ook voor de provinciale economie als geheel.

3 Toerisme als onderdeel van de provinciale economie

Toerisme laat sterkste toename werkgelegenheid zien

De toeristisch-recreatieve sector in de provincie Utrecht is in termen van werkgelegenheid vergelijkbaar met sectoren zoals de industrie en bouwnijverheid. Omdat de toename van de werkgelegenheid in de toeristische sector veel sterker is dan in de andere sectoren, wint de sector langzaam terrein. Naast toerisme neemt ook de werkgelegenheid in de zakelijke diensten en de overige sectoren toe. De werkgelegenheid in de landbouw, industrie en bouwnijverheid kalft daarentegen verder af.

Figuur 2 Werkgelegenheidsgroei per activiteit in de periode 2004-2015 (indexcijfer, 2004=100)

Bron: PAR (2015), bewerking Ecorys

1 op de 16 banen in de provincie is toeristisch

In totaal zijn in de provincie Utrecht 679.740 personen werkzaam. Uitgaande van de hiervoor genoemde werkgelegenheid van 33.410 voltijdbanen en rekening houdend met het feit dat in de sector relatief veel in deeltijd wordt gewerkt, zijn de toeristisch-recreatieve bestedingen goed voor 6,4% van de totale werkgelegenheid in de provincie. Daarmee komt 1 op de 16 banen in de provincie voort uit de toeristisch-recreatieve bestedingen in de provincie.

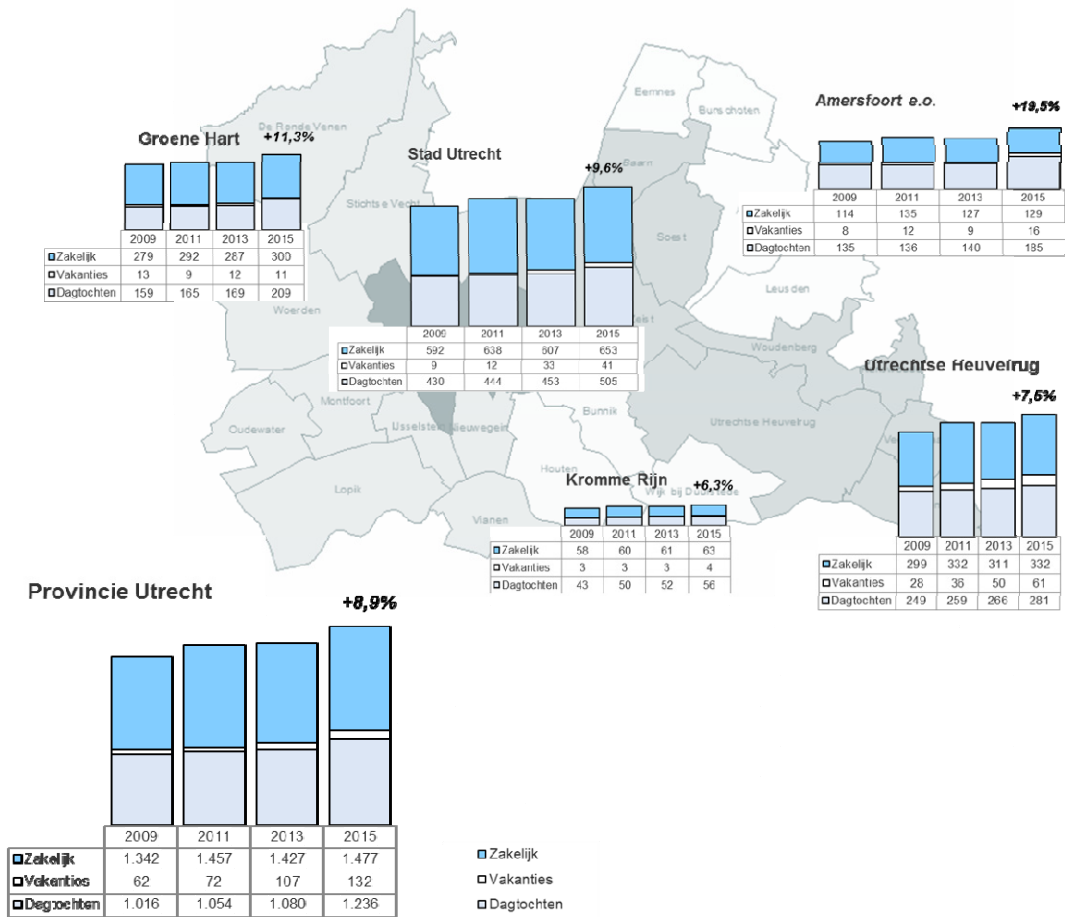
4 Ontwikkelingen per bestemmingsregio

Bestedingen over de gehele linie toegenomen

In de analyse is gekeken naar de omvang en ontwikkeling van de bestedingen aan toerisme en recreatie in de verschillende bestemmingsregio's in de provincie. In onderstaande figuur wordt dit beeld geïllustreerd aan de hand van de regionale verdeling van de bestedingen aan dagtochten, vakanties en zakelijke reizen over de verschillende deelregio's. De figuur laat zien dat de gunstige ontwikkelingen op provinciaal niveau eveneens doorwerken naar de onderscheiden bestemmingsregio's. In alle bestemmingsregio's zijn de bestedingen door toedoen van dagrecreatie en het zakelijk toerisme toegenomen. Voor de vakanties geldt dat de bestedingen in alle bestemmingsregio's, met uitzondering van het Groene Hart, zijn toegenomen.

Figuur 3 Samenstelling, omvang en ontwikkeling bestedingen per bestemmingsregio (x miljoen €)

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Belang toerisme relatief groot in stad Utrecht en Utrechtse Heuvelrug

Om het relatieve belang van de toeristisch-recreatieve sector te illustreren is in onderstaande figuur het aandeel van de sector in de totale werkgelegenheid in de onderscheiden bestemmingsregio's inzichtelijk gemaakt. De figuur laat zien dat het belang van toerisme en recreatie relatief het grootst is in de stad Utrecht. Maar ook in de regio het Groene Hart is een behoorlijk gedeelte afhankelijk van de met toerisme en recreatie samenhangende bestedingen (toename van 1,5% ten opzichte van 2013). Voor de genoemde regio's komt respectievelijk circa 1 op de 13 en 1 op de 15 banen voor rekening van toerisme en recreatie. De regio Amersfoort en omgeving leunt verhoudingsgewijs minder op toerisme en recreatie. In dit gebied ligt deze verhouding voor het peiljaar op ongeveer 1:23.

Figuur 4 Aandeel toerisme en recreatie in totale werkgelegenheid

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De provincie Utrecht is centraal gelegen en trekt daardoor jaarlijks veel zakelijke bezoekers. De aantrekkelijke historische steden, het uitgebreide attractieaanbod en de vele evenementen in de provincie trekken bovendien veel dagtoeristen uit de provincie zelf, maar ook van daarbuiten. De aantrekkelijke, groene en historische omgeving nodigt bovendien uit tot wandelen en fietsen in de provincie. Het aantal vakantiegangers is beperkt, maar neemt door de jaren heen wel gaandeweg toe. Vanuit het toeristische beleid en het toeristische bedrijfsleven wordt actief ingezet om het belang van de sector verder uit te bouwen. Om hieraan mede sturing te geven, is informatie nodig over de performance en de ontwikkelingen binnen de sector.

De "Monitor Toerisme Utrecht" voorziet in deze behoefte. In deze nieuwe editie van de "Monitor Toerisme Utrecht" wordt de huidige stand van zaken van de vrijetijdseconomie in de provincie gepresenteerd met als peiljaar 2015. De monitor is bedoeld om ontwikkelingen binnen de vrijetijdseconomie in de provincie Utrecht zichtbaar te maken. Naast de uitkomsten voor de provincie als geheel worden ook de resultaten gepresenteerd voor de onderscheiden deelregio's. De werkgelegenheid wordt ook gepresenteerd voor de afzonderlijke gemeenten.

De uitkomsten van de monitor gaan terug tot 2005 en zijn sindsdien tweejaarlijks herhaald. Omdat de gehanteerde methodiek sinds de start van de monitor vergelijkbaar is gebleven, kunnen de ontwikkelingen door de jaren heen inzichtelijk worden gemaakt.

1.2 Uitgangspunten en opzet monitor

Voor de invulling van deze monitor is aangesloten bij de opzet en uitwerking van eerdere versies van de monitor. Een belangrijk voordeel van deze werkwijze is dat hierdoor de ontwikkelingen door de jaren heen op consistente wijze inzichtelijk worden gemaakt.

De daarbij gehanteerde uitgangspunten staan uitgebreid beschreven in het achtergrondrapport 'Economische effectmeting recreatie en toerisme provincie Utrecht, Blauwdruk en uitwerking methodiek' (Ecorys, 2006). Dit rapport bevat onder meer een gedetailleerd stappenplan, maar ook een korte typering van de achterliggende (statistische) bronnen. Voor een goede interpretatie van de uitkomsten wordt een aantal belangrijke uitgangspunten en randvoorwaarden hieronder benoemd:

- *Aansluiting bij bestaande bronnen*

Als onderdeel van de opgave 'Innovatief toeristisch ondernemerschap' (Provinciale Agenda R&T 2016-2019) worden periodiek data over vraag en aanbod verzameld. De monitor is bedoeld om deze data te combineren en vanuit een economisch perspectief te ontsluiten. In deze monitor hebben deze bronnen als uitgangspunt gediend. Een evident voordeel van deze benadering is de waarborg voor een goede onderlinge vergelijkbaarheid van de uitkomsten met betrekking tot de omvang van de vrijetijdsmarkt op verschillende ruimtelijke schaalniveaus binnen een consistent kader.

- *Afbakening sector*

De vrijetijdssector wordt daarbij afgebakend op basis van consumptieve bestedingen. Deze zijn in essentie de optelsom van alle uitgaven van binnen- en buitenlanders, tijdens één- of meerdaagse bezoeken en met uiteenlopende motieven (recreatie, vakantie, zakelijke ontmoetingen en dergelijke), en komen terecht in diverse economische sectoren van de lokale economie, variërend van horecavoorzieningen tot reisbureau en van boekhandel tot taxichauffeur.

- *Ruimtelijk schaalniveau*

In de monitor wordt niet alleen gekeken naar de provincie als geheel, maar ook naar de omvang van de sector op een lager geografisch schaalniveau (toeristische bestemmingsregio's). Voor de afbakening van de toeristische bestemmingsregio's is voor de nieuwe meting met als peiljaar 2015, net als in voorgaande meting in 2013, een aangepaste gebiedsindeling gehanteerd. De eerdere regio's Vecht en Plassen en Overig Utrecht zijn daarbij vanaf de meting in 2013 omgezet in de regio's Groene Hart en Kromme Rijn. Daarnaast wordt een inschatting gemaakt van de economische betekenis van de sector op gemeentelijk niveau.

- *Peildatum*

Als peildatum voor de eerdere metingen is uitgegaan van het tijdvak 2004/2005, 2006/2007, 2009, 2011 en 2013. In deze rapportage worden de uitkomsten van de nieuwe monitor gepresenteerd met als peiljaar 2015.

1.3 Werkwijze

Hoofdpijnen methodiek

Startpunt voor het bepalen van de economische omvang van toerisme en recreatie is het in beeld brengen van de toeristisch-recreatieve bestedingen. Deze bestedingsimpuls kan verder worden opgesplitst in een direct effect bij toeristische ondernemers in de provincie Utrecht en afgeleide effecten die samenhangen met bestedingen die een gevolg zijn van de aanwezigheid van verblijfstoeristen of dagjesmensen in een bepaalde regio, zonder dat die bestedingen een directe relatie hebben met de bestemming. Voorbeelden hiervan zijn uitgaven aan souvenirs en boodschappen.

De geraamde bestedingsimpuls dient vervolgens als basis voor het bepalen van de effecten in termen van toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Toepassing van een zogenaamde input/output (I/O)-analyse is een manier om de verdere doorwerking (indirecte effecten) naar toeleverende bedrijven te bepalen. Een I/O-tabel geeft inzicht in de relaties tussen de verschillende sectoren van de economie.

Informatieverzameling: kennisbank toerisme en ondernemersenquête

Uitgangspunt van de analyse vormen bestaande (statistische) bronnen, zoals het CVO, CVTO, CZO, SLA, e.d.. Deze bronnen bevatten informatie over omvang en performance van de toeristisch-recreatieve sector op nationaal en provinciaal niveau (en soms ook op lager regionaal niveau). Deze gegevens zijn aangevuld en zo nodig verfijnd met behulp van regio-specifieke CBS-statistieken en andere relevante databronnen, waaronder de uitkomsten van een (telefonische) enquête onder toeristische ondernemers. Voor de vertaalslag naar directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde (en vervolgens naar de indirecte werkgelegenheid en toegevoegde waarde) is gebruik gemaakt van de interregionale I/O-tabel voor de provincie Utrecht en de nationale input-output tabel.

Regionalisering: pingegevens Rabobank Nederland

Net als in de vorige versies van de monitor is voor het bepalen van de regionale en lokale uitsplitsingen voor de directe bestedingen per type dagtocht of type vakanties een keur van verdeelsleutels gebruikt die een goede indicatie geven waar deze bestedingen lokaal en regionaal terecht komen. Voor het verder onderverdelen van de afgeleide bestedingen naar bestemmingsregio's en gemeenten, is een vrij unieke werkwijze gevolgd, waarbij gebruik is gemaakt van gegevens van Rabobank Nederland over het aantal pintransacties en de gepinde bedragen in de detailhandel en horeca per gemeente. Verondersteld is dat de omvang van de pintransacties van de Rabobank een voldoende afspiegeling vormt voor deze verdeling en zodoende een nauwkeurig beeld geeft van waar de afgeleide bestedingen terecht komen. Hierbij is onderscheid gemaakt naar lokale en bovenlokale bestedingen, waarbij de bovenlokale bestedingen als verdeelsleutel gebruikt zijn.

1.4 Uitkomsten in breder perspectief

Voor een goede interpretatie van de uitkomsten is het belangrijk om aan te geven dat bepaalde deelsegmenten en recente trends niet of nog in onvoldoende mate tot uitdrukking komen in de cijfers. Dit geldt bijvoorbeeld voor het buitenlands dagtoerisme dat niet in de cijfers is verwerkt en overnachtingen in een kamer, appartement of huis die worden geboekt via bijvoorbeeld het verhuurdersplatform Airbnb. Vanwege het ontbreken van dergelijke gegevens wordt het belang van de toeristische sector onderschat. Om te bezien in welke mate sprake is van een onderschatting kijken we in deze paragraaf wat uitgebreider naar het buitenlands dagtoerisme en naar de opkomst van nieuwe accommodatievormen als Airbnb.

Buitenlands dagtoerisme

In de uitkomsten van deze monitor is geen rekening gehouden met de bestedingen van buitenlandse dagtoeristen die vanaf hun woonadres in het buitenland een bezoek aan de provincie brengen. Ook bestedingen van buitenlandse dagtoeristen die elders in Nederland op hun vakantieadres verblijven en van daaruit een dagtocht ondernemen naar een bestemming binnen de provincie Utrecht, zijn niet meegenomen. Om toch een indruk te krijgen van de omvang van dit marktsegment heeft Toerisme Utrecht in 2015 door Ecorys een aanvullende studie laten uitvoeren. In genoemde studie is de omvang van het buitenlands dagbezoek aan de stad Utrecht onder andere bepaald aan de hand van passantenenquêtes in de stad. Uit de studie blijkt dat het inkomend dagbezoek aan de stad Utrecht op jaarbasis wordt geraamd op circa 450.000 tot 650.000 dagbezoekers. De hiermee samenhangende bestedingen van het buitenlands dagbezoek aan de stad Utrecht zijn in de genoemde studie becijferd op grofweg 30 tot 45 miljoen per jaar.

Opkomst nieuwe accommodatievormen

Van oudsher worden vakanties doorgebracht in hotels, bungalowparken en op kampeerterreinen. Met de opkomst en verbreiding van het internet zijn echter ook allerlei alternatieve accommodatievormen opgekomen. Voorbeelden hiervan zijn accommodaties die worden aangeboden via Airbnb of daarmee vergelijkbare sites. Hoeveel overnachtingen hiermee gepaard gaan is voor Utrecht niet nader onderzocht. Cijfers uit bijvoorbeeld Amsterdam laten echter zien dat het aantal overnachtingen fors kan oplopen. Zo boekten over het jaar 2015 circa 575.000 toeristen via Airbnb een kamer, appartement of huis in Amsterdam. Gemiddeld sliepen de toeristen iets meer dan 3 nachten in de stad. De groep waarmee zij kwamen was gemiddeld 2,5

personen groot. Het aantal overnachtingen dat samenhangt met Airbnb bedraagt hiermee voor Amsterdam circa 4,3 miljoen².

Ter vergelijking: het aantal overnachtingen in de Amsterdamse hotels bedroeg in 2014 circa 12,5 miljoen overnachtingen³. In de statistieken komen overnachtingen die worden geboekt via de nieuwe boekingsplatforms nog onvoldoende tot uitdrukking. Om die reden zal het relatieve belang van de toeristische sector worden onderschat. Omdat voor Utrecht vergelijkbare cijfers ontbreken kan echter niet worden gezegd in welke mate hiervan op dit moment sprake is.

1.5 Leeswijzer

- In **hoofdstuk 2** gaan wij nader in op het gebruik van de toeristisch-recreatieve voorzieningen in de provincie Utrecht. Achtereenvolgens wordt gekeken naar de omvang van de markt in termen van bezoekersaantallen aan dagattracties e.d. en de overnachtingen in verblijfstoeristische accommodaties in de provincie.
- De omvang van de toeristisch-recreatieve bestedingsimpuls staat centraal in **hoofdstuk 3**. Per marktsegment (dagtochten, vakanties, zakelijke toerisme) gaan wij nader in op het niveau, de aard en de herkomst van de bestedingen.
- **Hoofdstuk 4** bevat gegevens over de werkgelegenheid en toegevoegde waarde van de toeristisch-recreatieve sector voor de provinciale economie als geheel. Om een en ander in perspectief te kunnen plaatsen, wordt tevens een vergelijking gemaakt met andere economische sectoren, zodat het belang van recreatie en toerisme kan worden geduïd en gewaardeerd.
- De gegevens over de economische betekenis van toerisme en recreatie voor de provincie als geheel worden vervolgens in **hoofdstuk 5** nader uitgesplitst over de vijf onderscheiden bestemmingsregio's binnen de provincie (in casu Stad Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Amersfoort, Groene Hart en Kromme Rijn. Per bestemmingsregio wordt gekeken naar het gebruik van de voorzieningen, de omvang van de toeristisch-recreatieve bestedingen en de hiermee samenhangende werkgelegenheid en toegevoegde waarde.

Het rapport wordt voorafgegaan door een **samenvatting** van de belangrijkste resultaten. In de **bijlagen** is nadere informatie opgenomen, waaronder uitwerkingen voor de (dagtochten en werkgelegenheid binnen de) vrijetijdsmarkt volgens de systematiek van de Landelijke R&T Standaard. Daarnaast bevat de bijlage een nadere **uitsplitsing van de economische betekenis** van de sector toerisme en recreatie in termen van werkgelegenheid in de provincie naar het **gemeentelijk niveau**.

---

² <http://nos.nl/artikel/2107759-575-000-toeristen-via-airbnb-in-amsterdam.html>

³ Gemeente Amsterdam (2016), Toerisme in Metropollregio Amsterdam en Nederland 2014-2015.

2 De vrijetijdsmarkt in Utrecht belicht

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de omvang en de ontwikkeling van de vrijetijdsmarkt in Utrecht. Deze markt valt uiteen in de deelmarkten: markt voor dagtochten en de verblijfsmarkt. Om de uitkomsten in perspectief te plaatsen, worden de ontwikkelingen afgezet tegen het landelijke beeld.

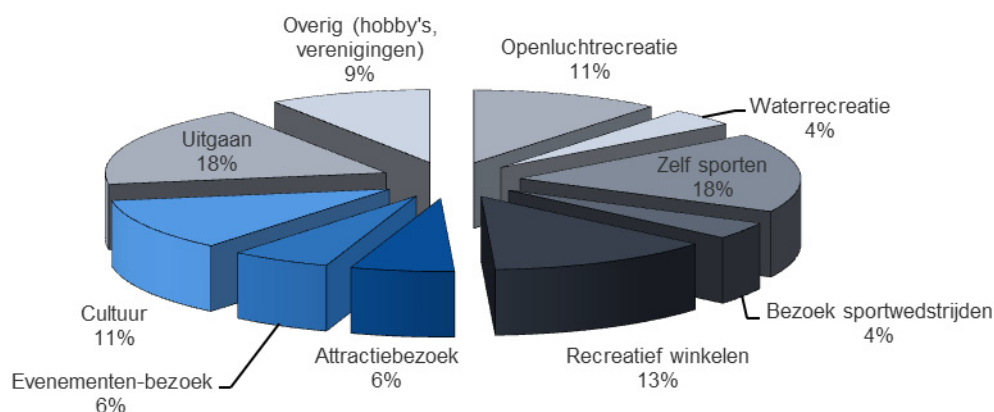
2.2 Dagtochten

Dagtochtenmarkt in 2015

In de provincie Utrecht bedroeg het totale aantal dagtochten in 2015 zo'n 74 miljoen. Dit zijn zowel de dagtochten van de eigen inwoners uit de provincie als van de bezoekers uit de rest van Nederland. In onderstaande figuur 2.1 worden de dagtochten nader uitgesplitst aan de hand van de bezoekmotieven. De figuur laat zien dat de belangrijkste motieven voor een dagtocht betrekking hebben op 'zelf sporten' en 'uitgaan', maar ook 'recreatief winkelen', 'openlucht recreatie' en 'cultuur' zijn belangrijke pijlers voor de provincie Utrecht. Het aandeel van de motieven 'zelf sporten' en 'uitgaan' in het totale aantal dagtochten in de provincie bedragen respectievelijk 17,6% en 18,2%. Ook 'recreatief winkelen' scoort met een aandeel van 13,0% relatief hoog.

De verschillen tussen het landelijk beeld en de provincie Utrecht zijn klein. In vergelijking met Nederland ligt het accent in Utrecht iets meer op 'uitgaan' en 'evenementenbezoek'. De motieven 'zelf sporten' en, met name, 'openlucht recreatie' zijn daarentegen iets ondervertegenwoordigd in Utrecht.

Figuur 2.1 Dagtochten van Nederlanders in de provincie Utrecht in 2015 naar bezoekmotief (%)

Aantal dagtochten (x 1.000)	Provincie Utrecht		Nederland	
Openluchtrecreatie	8.078	10,9%	152.218	15,4%
Waterrecreatie	2.902	3,9%	39.107	4,0%
Zelf sporten	13.076	17,6%	180.570	18,3%
Bezoek sportwedstrijden	2.814	3,8%	39.251	4,0%
Recreatief winkelen	9.611	13,0%	126.635	12,8%
Attractiebezoek	4.414	6,0%	61.645	6,2%
Evenementenbezoek	4.272	5,8%	39.449	4,0%
Cultuur	8.572	11,6%	98.911	10,0%
Uitgaan	13.468	18,2%	160.019	16,2%
Overig (hobby's, verenigingen)	6.927	9,3%	91.215	9,2%
Totaal	74.134	100,0%	989.021	100,0%

Bron: CBS Dagrecreatie 2006/2007, bewerking Ecorys

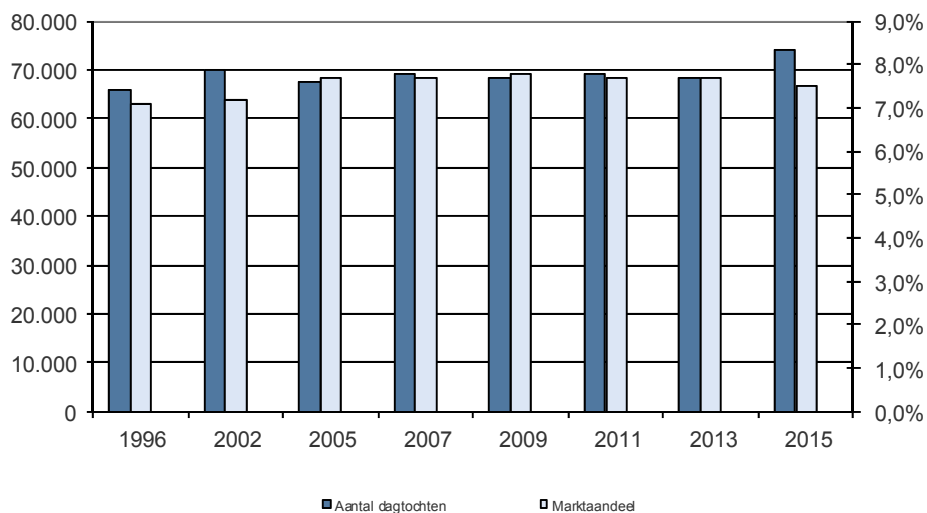
Marktaandeel dagtochtenmarkt

Het marktaandeel van de provincie Utrecht in de nationale dagtochtenmarkt bedroeg circa 7,5% in 2015. Ten opzichte van de vorige meting is het marktaandeel met 0,2% gedaald. Dit komt met name door de landelijke stijging in actieve dagrecreatie (wandelen, fietsen, etc.) waar Utrecht minder van profiteert dan het landelijke gemiddelde.

Ontwikkelingen dagbezoek Utrecht

In figuur 2.2 is een beeld geschetst van het dagbezoek door de jaren heen. Te zien is dat, na een periode van stabilisatie, het aantal dagtochten in 2015 met zo'n 5 miljoen is toegenomen ten opzichte van 2013. Met name de Grand Depart van de Tour de France is hierin belangrijk geweest. Ondanks deze toename is het marktaandeel van de provincie in het landelijk totaal iets afgenomen. Dit komt met name door de landelijke stijging in het 'actieve' segment (wandelen, fietsen, sporten) waar Utrecht relatief iets minder van profiteert.

Figuur 2.2 Ontwikkeling aantal dagtochten (x 1.000) en marktaandeel provincie Utrecht

	1996	2002	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Aantal dagtochten (x 1.000)	66.045	70.128	67.641	69.370	68.362	69.243	68.549	74.134
Marktaandeel	7,1%	7,2%	7,7%	7,7%	7,8%	7,7%	7,7%	7,5%

Bron: CBS Dagrecreatie, bewerking Ecorys

2.3 Overnachtingen

Beeld voor 2015

In 2015 bedroeg het totale aantal overnachtingen ruim 4,4 miljoen in de provincie Utrecht. Tabel 2.1 geeft de opbouw over de logiesaccommodaties weer. Bijna de helft van het aantal overnachtingen vond plaats in een hotel of pension en ongeveer een derde vond plaats op huisjescomplexen. De overige overnachtingen vonden plaats op kampeerterreinen, jeugd- en groepsaccommodaties en overige logiesaccommodaties.

Tabel 2.1 Overnachtingen in logiesaccommodaties in 2015 (x 1.000)

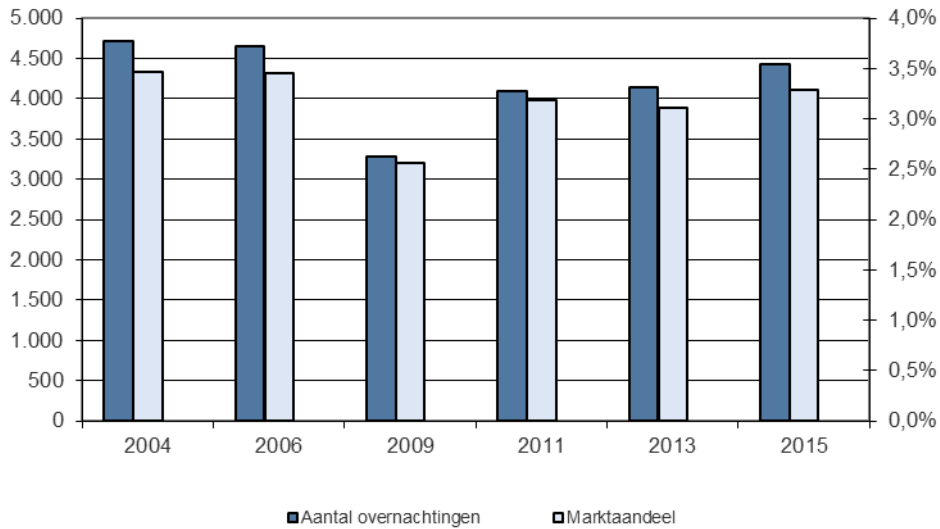
	Provincie Utrecht	Nederland	Marktaandeel Utrecht
Hotel, pension	2.117	50.047	4,5%
Kampeerterreinen	1.325	36.897	1,6%
Huisjescomplexen	608	40.689	3,0%
Jeugd-, groepsaccommodaties	26	1.148	4,0%
Overige logiesaccommodaties	349	5.566	5,4%
Totaal	4.425	134.347	3,3%

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Ontwikkelingen

Figuur 2.3 laat zien dat het herstel van de vakantiemarkt ook in 2015 weer doorzet. De meting uit 2009 liet een forse afname van het aantal overnachtingen zien (afname van 29%). In de periode daarna is het beeld echter gekanteld en is de vakantiemarkt weer aangetrokken. Met name de groei in 2015 zorgt ervoor dat het aantal overnachtingen weer richting het volume van voor 2009 oploopt. Het marktaandeel van de provincie Utrecht is ten opzichte van 2013 iets gestegen naar 3,3%. Dit komt met name door de landelijke groei van overnachtingen in het luxe segment, waar Utrecht relatief veel nieuw aanbod in heeft en dus van profiteert.

Figuur 2.3 Ontwikkeling aantal overnachtingen en marktaandeel provincie Utrecht

	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Aantal overnachtingen (x 1.000)	4.718	4.649	3.286	4.089	4.146	4.425
Marktaandeel	3,5%	3,5%	2,6%	3,2%	3,1%	3,3%

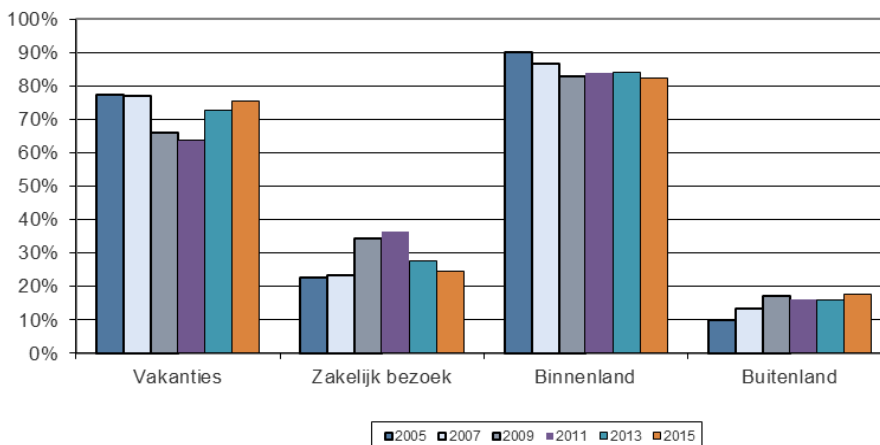
Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Bezoekmotieven en herkomst

Figuur 2.4 geeft een dwarsdoorsnede van de overnachtingen naar bezoekmotief (vakantie of zakelijk) en naar herkomst van de bezoeker (binnen- of buitenland). De figuur toont dat de oorzaak voor de opgaande trend op de verblijfsmarkt ligt bij het vakantiesegment. Het aandeel zakelijke overnachtingen in het totale aantal overnachtingen laat vanaf 2011 een kleine afname zien.

Wat betreft de herkomst van de verblijfs gasten domineert het aandeel van Nederlanders: 4 op de 5 overnachtingen komt voor rekening van een gast uit eigen land.

Figuur 2.4 Bezoekmotieven en herkomst verblijfs toeristen provincie Utrecht

2.4 Conclusies

De reeds sterke Utrechtse dagtochtenmarkt is in 2015 nog altijd zeer aantrekkelijk voor dagtoeristen. Het aantal mensen dat dagtochten in de provincie Utrecht heeft gemaakt is na een

periode van stabilisatie afgelopen periode weer toegenomen. Vooral 'uitgaan', 'zelf sporten' en 'recreatief winkelen' zijn sterk in de provincie Utrecht. Echter door een sterkere landelijke toename in met name het actieve segment, boet Utrecht toch iets van haar marktpositie in. Het aantal vakantieovernachtingen is in 2015 weer toegenomen. Hiermee kan wel gesteld worden dat de vakantiemarkt definitief uit het dal van 2009 is opgeklimmen. Door de stijging van het aantal vakantieovernachtingen is echter het relatieve belang van het zakelijke bezoek voor logiesaccommodaties iets teruggelopen.

3 Toeristisch-recreatieve bestedingen

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de economische waarde die de vrijetijdsmarkt in de provincie Utrecht vertegenwoordigt. Naast inzicht in de totale uitgaven uit het dag- en verblijfstoerisme worden ook de belangrijkste ontwikkelingen per marktsegment besproken. Het hoofdstuk sluit af met een nadere opsplitsing van de uitgaven naar stuwende bestedingen (de omzet in de toeristisch-recreatieve branche die voor rekening komt van bezoekers van buiten de provincie) en uitgaven van de eigen bevolking.

3.2 Totaalbeeld

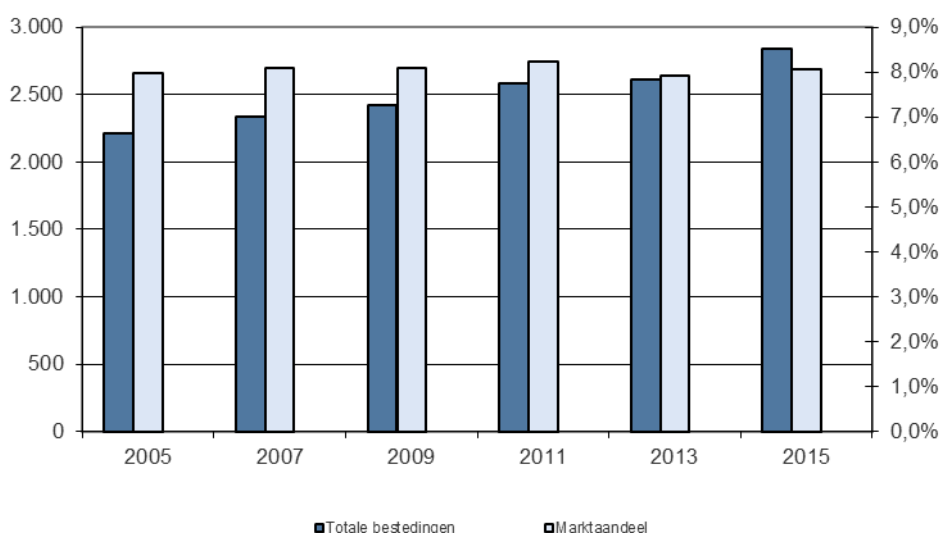
Omvang vrijetijdseconomie in Utrecht

De vrijetijdseconomie in Utrecht heeft, in termen van bestedingen, een omvang van circa € 2,8 miljard euro in 2015. Hieronder vallen alle bestedingen die in de provincie Utrecht worden uitgegeven voor het ondernemen van uithuizige vrijetijdsactiviteiten. Voor Nederland als geheel bedroegen de bestedingen ca. 35,8 miljard euro.

Ontwikkeling van de markt over de periode 2013-2015

Het marktaandeel voor vrijetijdseconomie is ten opzichte van de vorige meting weer toegenomen. Na een dipje in het aandeel in 2013, is het marktaandeel in 2015 weer gestegen naar 8,1%. In figuur 3.1 zijn de ontwikkelingen in de toeristisch-recreatieve bestedingen en het marktaandeel van Utrecht weergegeven.

Figuur 3.1 Ontwikkeling in de toeristisch-recreatieve bestedingen en marktaandeel Utrecht (x € miljoen)

	2004/2005	2006/2007	2009	2011	2013	2015
Bestedingen (x € mln.)	2.209	2.335	2.420	2.583	2.613	2.846
Marktaandeel	8,0%	8,1%	8,1%	8,2%	7,9%	8,1%

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

3.3 Toeristisch-recreatieve bestedingen per marktsegment

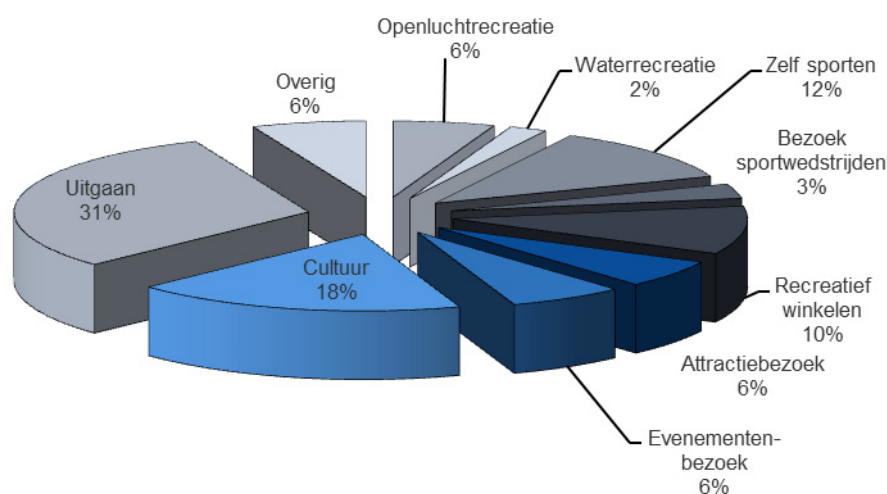
Bestedingen tijdens dagtochten in eigen land

Ruim 40% van de totale toeristisch-recreatieve bestedingen wordt gegenereerd tijdens dagtochten van Nederlanders. De totale uitgaven van dagjesmensen in Utrecht uit eigen land namen in 2015 met bijna 240 miljoen toe ten opzichte van 2013 tot 1,2 miljard euro. Doordat de Utrechtse stijging in bestedingen procentueel gelijk is met de landelijke stijging blijft het marktaandeel met 7,7% gelijk ten opzichte van 2013.

Het dagbezoek is in onderstaande figuur uitgesplitst naar diverse bezoekmotieven. De figuur geeft de opbouw van de uitgaven aan dagtochten voor Nederland als geheel weer.

Figuur 3.2 Bestedingen dagtochten naar bezoekmotief in 2015 in Nederland

Bestedingen (x mln. euro)	Provincie Utrecht	Nederland	Marktaandeel Utrecht
Openluchtrecreatie	68,9	1.485,8	4,6%
Waterrecreatie	25,3	328,1	7,7%
Zelf sporten	144,0	1.959,6	7,3%
Bezoek sportwedstrijden	38,1	531,2	7,2%
Recreatief winkelen	125,7	1.656,2	7,6%
Attractiebezoek	72,1	1.132,5	6,4%
Evenementenbezoek	78,4	686,5	11,4%
Cultuur	225,3	2.687,1	8,4%
Uitgaan	380,8	4.523,7	8,4%
Overig ⁴	77,5	1.007,3	7,7%
Totaal	1.236,0	15.997,9	7,7%

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Bijtelling winkelaankopen

In het hiervoor genoemde bedrag van ruim 1,2 miljard euro zijn de winkelaankopen van dagjesmensen niet meegenomen. Dit type uitgaven valt buiten de definitie van directe bestedingen die in het onderzoek Dagrecreatie van het CBS wordt gehanteerd. Het ContinueVrijeTijds-Onderzoek (CVTO) houdt wel informatie over de winkelaankopen bij. Op basis van dit onderzoek dient rekening te worden gehouden met een bedrag van 495 miljoen euro aan uitgaven in winkels

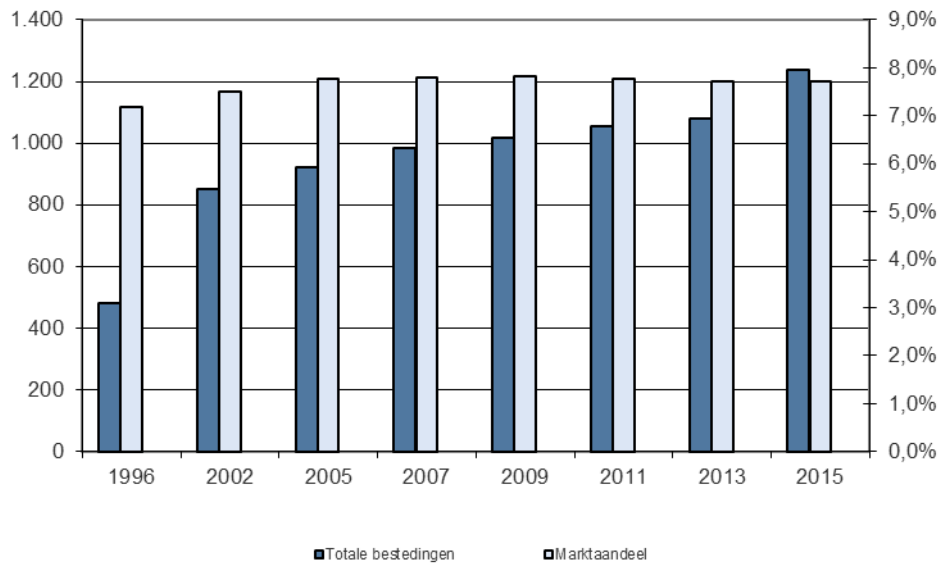
⁴ De categorie overig bestaat uit: Verenigingsactiviteiten, hobbyclubs e.d; bezoek kinderactiviteiten en bezoek natuur- en overige activiteiten.

(35 miljoen meer dan in 2013). De totale uitgaven die gepaard gaan met dagtochten in Utrecht – dus inclusief winkelaankopen – komen daarmee op ruim 1,7 miljard euro.

Ontwikkeling dagtochtbestedingen

De ontwikkeling van de dagtochtbestedingen van 1996 tot 2015 zijn samengevat in figuur 3.3. De figuur laat zien dat de absolute bestedingen van dagjesmensen in de provincie Utrecht aanzienlijk zijn toegenomen. Ten opzichte van de vorige meting is het marktaandeel gelijk gebleven en bedraagt over het peiljaar 2015 7,7%.

Figuur 3.3 Ontwikkeling bestedingen dagtochten en marktaandeel Utrecht

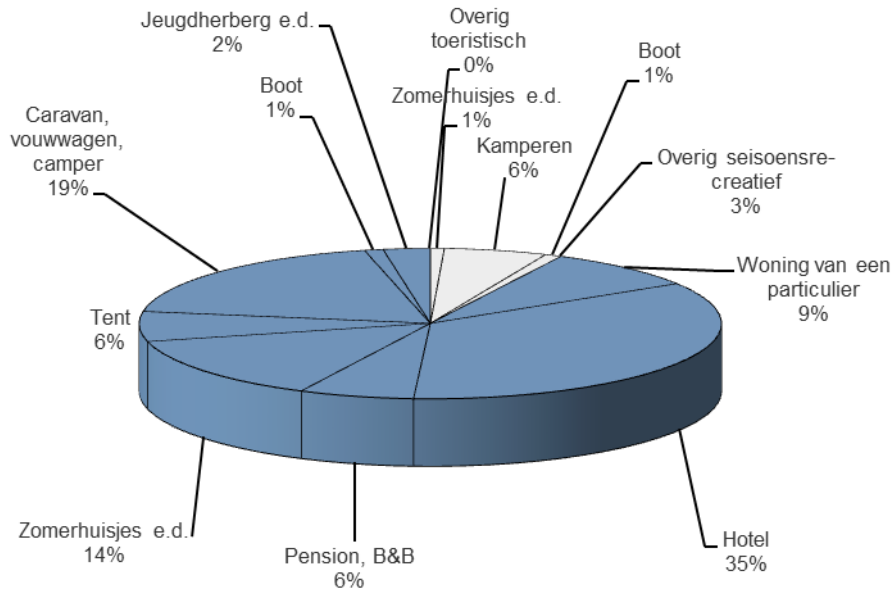
	1996	2002	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Bestedingen dagtochten (x € mln.)	482	851	922	985	1.016	1.054	1.079	1.236
Marktaandeel	7,2%	7,5%	7,8%	7,8%	7,8%	7,8%	7,7%	7,7%

Bron: CBS Dagrecreatie, bewerking Ecorys

Vakanties in eigen land

In 2015 werd landelijk in totaal bijna 3 miljard euro uitgegeven aan een (kort of lange) vakantie in eigen land. Een zeer klein deel hiervan, zo'n 90 miljoen euro, landde in de provincie Utrecht. Het vakantiesegment is hiermee van alle segmenten binnen de vrijetijdsmarkt het minst sterk vertegenwoordigd in de provincie Utrecht. Na de sterke daling van het marktaandeel van de provincie Utrecht in de periode 2006- 2009 was in 2011 weer een kleine toename van de vakantiebestedingen en het marktaandeel te zien. De toename in de vakantiebestedingen heeft zich voortgezet in de periode 2011-2015. Als gevolg hiervan is ook het marktaandeel van de provincie Utrecht ten opzichte van de vorige meting gestegen.

Figuur 3.4 Bestedingen van Nederlandse verblijfstoeristen naar type logiesaccommodatie

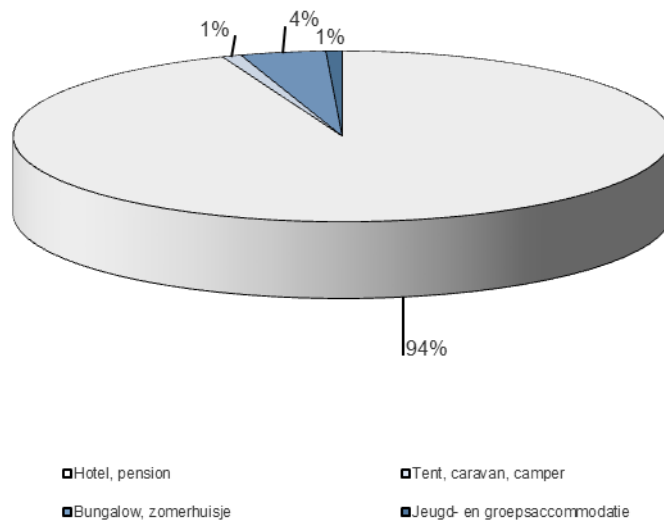
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Bestedingen (x € mln.)	61	66	46	50	79	90
Marktaandeel	2,4%	2,6%	1,7%	1,8%	2,8%	3,0%

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Inkomend verblijfstoerisme

De bestedingen uit het inkomend verblijfstoerisme in de provincie Utrecht bedroegen in 2015 ongeveer 42 miljoen euro. Dit is bijna 2% van de totale uitgaven die gepaard gaan met inkomend toerisme in Nederland. Het inkomend verblijfstoerisme is, alhoewel fors gestegen in vergelijking met de vorige meting, voor de provincie Utrecht van relatief ondergeschikte betekenis. Een grote meerderheid van de circa 42 miljoen euro werd besteed door verblijfsgasten uit het buitenland in hotels en pensions.

Figuur 3.5 Bestedingen inkomend toerisme naar type logiesaccommodatie

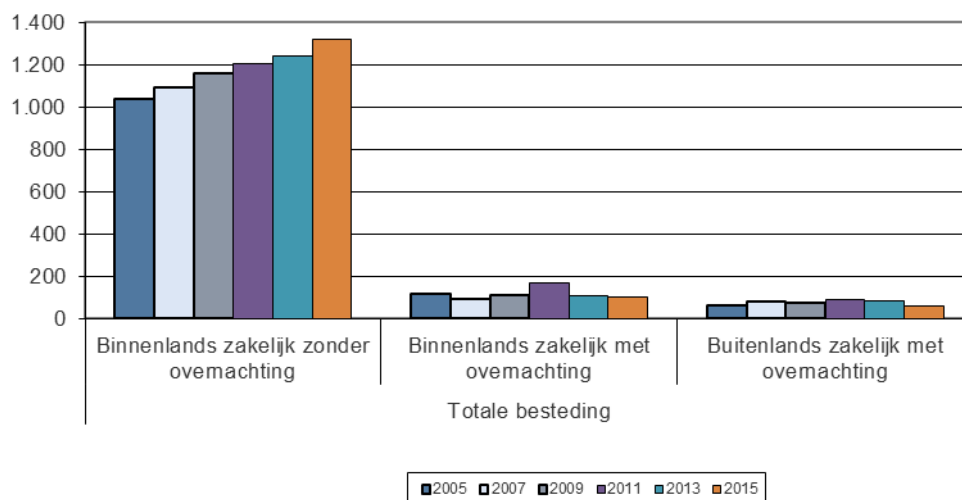
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Bestedingen (x € mln.)	10	15	16	22	28	42
Marktaandeel	0,5%	0,8%	0,8%	1,0%	1,1%	1,8%

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Zakelijk toerisme

De markt voor zakelijk toerisme is sinds 2005 gegroeid, de resultaten voor 2015 laten zien dat deze groei nog steeds doorzet. De bestedingen tijdens zakelijke dagreizen namen licht toe tot ruim 1,3 miljard euro. De groei van bestedingen door zakelijk toerisme zijn volledig toe te rekenen aan eendaags zakelijke bezoekers. De markt voor meerdaags zakelijk bezoekers neemt, net als in 2013, af. De grootste afname komt doordat er minder buitenlandse zakenreizigers een overnachting boeken. Het marktaandeel van de zakelijk toeristische bestedingen neemt in 2015 iets af ten opzichte van 2013.

Figuur 3.6a Bestedingen zakelijk-toerisme naar marktsegment (x € 1.000)

Bestedingen (x € mln.)						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Binnenlands zakelijk zonder overnachting	1.035	1.094	1.157	1.201	1.237	1.317
Binnenlands zakelijk met overnachting	116	95	111	168	107	103
Buitenlands zakelijk met overnachting	65	80	74	88	83	57

Figuur 3.6b Bestedingen zakelijk-toerisme naar marktsegment (in marktaandeelen)

Marktaandeel						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Binnenlands zakelijk zonder overnachting	11,4%	11,5%	11,6%	11,5%	11,4%	11,3%
Binnenlands zakelijk met overnachting	7,3%	6,7%	7,7%	11,6%	8,0%	8,0%
Buitenlands zakelijk met overnachting	7,7%	9,3%	9,0%	9,0%	6,0%	5,7%

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

3.4 Herkomst bestedingen

Om de vrijetijdsmarkt in de provincie te positioneren geeft onderstaande tabel de herkomst van de bestedingen weer. Op grond van de herkomst van de bezoekers worden de bestedingen die voortkomen uit het toeristisch bezoek aan de provincie geraamd op ca. 1,6 miljard. Dit komt overeen met ongeveer 58% van de totale bestedingen.

Tabel 3.1 Herkomst bestedingen in provincie Utrecht in 2015

	Totale bestedingen (x mln. euro)	Herkomst van buiten de provincie	Bestedingen van buiten de provincie (x mln. euro)
Dagtochten en vakanties	1.368	37%	503
1. dagtochten in eigen land	1.236	32%	398
2. vakanties in eigen land	90	70%	63
3. buitenlanders in Nederland	42	100%	42
Zakelijk-toeristisch	1.477	77%	1.136
4. binnenlands zakelijk zonder overnachting	1.317	75%	987
5. binnenlands zakelijk met overnachting	103	88%	91
6. buitenlands zakelijk met overnachting	57	100%	57
Totaal	2.846	58%	1.639

Bron: CBS, bewerking Ecorys

3.5 Samenvattend overzicht

In tabel 3.2a zijn de ontwikkelingen in de toeristisch-recreatieve uitgaven in de provincie Utrecht per segment nog eens samengevat.

Tabel 3.2a Ontwikkeling toeristisch-recreatieve bestedingen per marktsegment (x €1.000)

Utrecht						
	'04/'05	'06/'07	2009	2011	2013	2015
Dagtochten en vakanties	993	1.066	1.078	1.126	1.187	1.368
1. dagtochten in eigen land	922	985	1.016	1.054	1.080	1.236
2. vakanties in eigen land	61	66	46	50	79	90
3. buitenlanders in Nederland	10	15	16	22	28	42
Zakelijk-toeristisch	1.216	1.269	1.342	1.457	1.427	1.477
4. binnenlands zakelijk zonder overnachting	1.035	1.094	1.157	1.201	1.237	1.317
5. binnenlands zakelijk met overnachting	116	95	111	168	107	103
6. buitenlands zakelijk met overnachting	65	80	74	88	83	57
Totaal	2.209	2.335	2.420	2.583	2.613	2.845

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Onderstaande tabel 3.2b geeft de ontwikkeling in het marktaandeel in de toeristisch-recreatieve uitgaven in de provincie Utrecht per segment weer.

Tabel 3.2b Ontwikkeling toeristisch-recreatieve bestedingen per marktsegment (aandelen in %)

Marktaandeel						
	'04/'05	'06/'07	2009	2011	2013	2015
Dagtochten en vakanties	6,1%	6,3%	6,1%	6,1%	6,1%	6,4%
1. dagtochten in eigen land	7,8%	7,8%	7,8%	7,8%	7,7%	7,7%
2. vakanties in eigen land	2,4%	2,6%	1,7%	1,8%	2,8%	3,0%
3. buitenlanders in Nederland	0,5%	0,8%	0,8%	1,0%	1,1%	1,8%
Zakelijk-toeristisch	10,6%	10,8%	10,9%	11,4%	10,5%	10,6%
4. binnenlands zakelijk zonder overnachting	11,4%	11,5%	11,6%	11,5%	11,4%	11,3%
5. binnenlands zakelijk met overnachting	7,3%	6,7%	7,7%	11,6%	8,0%	8,0%
6. buitenlands zakelijk met overnachting	7,7%	9,3%	9,0%	9,0%	6,0%	5,7%
Totaal	8,0%	8,1%	8,1%	8,2%	7,9%	8,1%

Bron: CBS, bewerking Ecorys

4 Economische betekenis toerisme en recreatie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de economische betekenis van de vrijetijdsmarkt in de provincie Utrecht. Allereerst wordt het belang van de sector in termen van werkgelegenheid en toegevoegde waarde weergegeven. De geraamde bestedingsimpuls zoals gepresenteerd in de voorgaande paragraaf dient hierbij als basis om de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde te bepalen. Met behulp van een zogenaamde input/output (I/O)-analyse (zie ook bijlage 3) wordt de verdere doorwerking (indirecte effecten) naar de toeleverende bedrijven bepaald. Vervolgens wordt een vergelijking gemaakt met andere economische sectoren, hierbij komt ook de werkgelegenheidsontwikkeling aan bod. Het hoofdstuk sluit af met een samenvattende overzichtstabel.

4.2 Economische betekenis toerisme en recreatie voor provinciale economie

Werkgelegenheid

Tabel 4.1 geeft inzicht in de werkgelegenheid die direct⁵ volgt uit de bestedingen in de vrijetijdsbranche in Nederland en de provincie Utrecht. Ook opgenomen is de *indirecte*⁶ werkgelegenheid bij toeleverende bedrijven als gevolg van de inkoop van allerlei goederen en diensten. Dit type effecten is bepaald met behulp van een zogenaamde input-output analyse en geeft samen met de directe werkgelegenheid het totale werkgelegenheidseffect weer.

In totaal zijn er in Utrecht ruim 33.000 banen in het recreatie en toerisme. Het merendeel hangt samen met het zakelijk toerisme en de dagtochtenmarkt.

Tabel 4.1 Werkgelegenheid naar marktsegment (in voltijdbanen)

	Nederland			Utrecht		
	Direct	Indirect	Totaal	Direct	Indirect	Totaal
Dagtochten	148.110	89.000	237.110	11.350	2.040	13.390
Vakanties	28.610	16.700	45.310	1.450	160	1.610
Zakelijk-toeristisch	137.020	81.200	218.220	15.890	2.520	18.410
Totaal	313.740	186.900	500.640	28.690	4.720	33.410

Bron: Ecorys

Toegevoegde waarde

In 2015 was de bijdrage van de vrijetijdsmarkt aan het bruto nationaal product zo'n 21,2 miljard euro. De bijdrage aan de economie in de provincie Utrecht bedroeg bijna 1,4 miljard euro. Dit volgt uit de bepaling van de toegevoegde waarde - de omzet minus de waarde van de ingekochte goederen en diensten - die de sector realiseert. Een overzicht van de directe, indirecte en totale

⁵ Directe effecten zijn de effecten die het gevolg zijn van bestedingen van de toerist of dagtochtganger die een rechtstreekse relatie hebben met de bestemming of doel van de dagtocht of vakantie. Met andere woorden: zonder die bestedingen zou de verrichte activiteit niet hebben plaatsgevonden.

⁶ Indirecte effecten zijn de effecten die optreden bij sectoren die goederen of diensten leveren aan bedrijven die via direct of afgeleide bestedingen in meer of mindere mate afhankelijk zijn van het toeristisch-recreatief bezoek in de provincie Utrecht. Bestedingen bij toeristisch-recreatieve bedrijven zorgen er voor dat de bedrijven waar deze bestedingen terechtkomen op hun beurt weer andere bedrijven moeten inschakelen om hun product te leveren.

bijdrage van de sector aan de nationale economie en de economie in de provincie Utrecht is opgenomen in tabel 4.2.

Tabel 4.2 Toegevoegde waarde naar marktsegment (x mln. euro)

	Nederland			Utrecht		
	Direct	Indirect	Totaal	Direct	Indirect	Totaal
Dagtochten	6.260	4.010	10.270	497	13	510
Vakanties	1.290	790	2.080	57	33	90
Zakelijk-toeristisch	5.550	3.300	8.850	633	147	780
Totaal	13.100	8.100	21.200	1.187	193	1.380

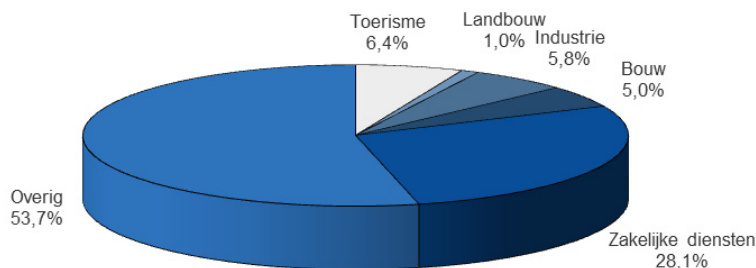
Bron: Ecorys

4.3 Vergelijking met andere economische sectoren

Belang toerisme en recreatie in provinciale economie

Ruim 6% van de totale werkgelegenheid in de provincie Utrecht komt door bestedingen in het recreatie en toerisme. Dit komt neer op 1 op de 16 banen in de provincie Utrecht. Dit blijkt uit figuur 4.1 waarin het aantal banen in de toeristisch-recreatieve sector is afgezet tegen het totale aantal banen in de provincie. Het belang van toerisme en recreatie is in de afgelopen twee jaar toegenomen. Ter vergelijking: in 2013 was 1 op de 17 banen toeristisch-recreatief.

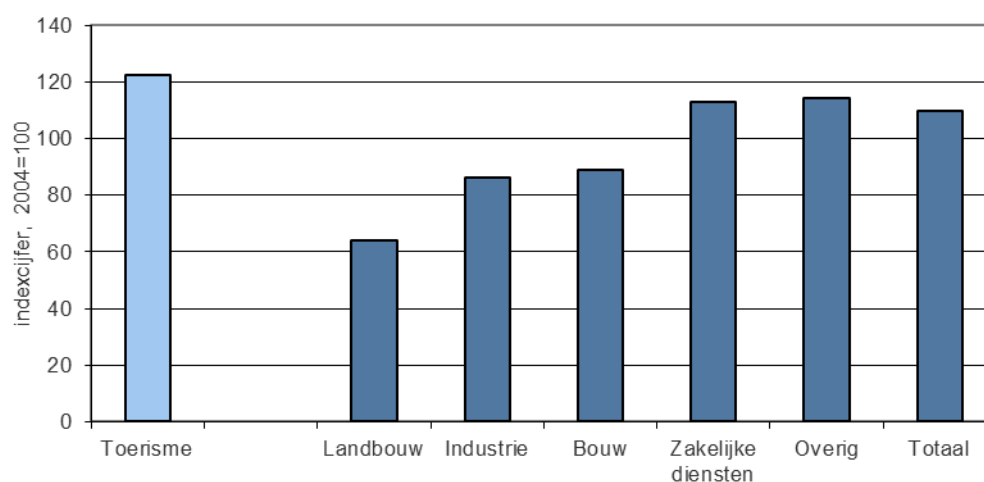
Figuur 4.1 Aandeel toerisme en recreatie in totale werkgelegenheid provincie Utrecht

Toerisme en recreatie relatief stabiele groeisector

In omvang is de toeristisch-recreatieve sector in de provincie Utrecht vergelijkbaar met sectoren zoals de industrie en bouwnijverheid. Een vergelijking van de sector met de werkgelegenheidsontwikkeling in andere sectoren van de provinciale economie laat zien dat de toeristisch-recreatieve sector zich positief heeft ontwikkeld. De werkgelegenheidsgroei over de periode 2004-2015 lag boven het gemiddelde van de provinciale economie als geheel. In de meer traditionele sectoren als de landbouw en de industrie was over dezelfde periode sprake van een daling van de werkgelegenheid.

Figuur 4.2 Werkgelegenheidsontwikkeling in Utrecht (PV) in de periode 2004-2015 (indexcijfer, 2004=100)

4.4 Samenvattend overzicht

In onderstaande tabellen 4.3a en 4.3b zijn de ontwikkelingen van de toeristisch-recreatieve werkgelegenheid in Nederland en de provincie Utrecht samengevat.

Tabel 4.3a Ontwikkeling toeristisch-recreatieve werkgelegenheid per marktsegment in Nederland (in voltijdbanen)

Nederland						
	'04/'05	'06/'07	2009	2011	2013	2015
Dagtochten	187.600	186.540	184.360	192.880	197.760	237.110
Vakanties	67.900	66.610	68.360	75.560	82.340	45.310
Zakelijk-toeristisch	192.060	189.150	191.250	205.520	215.790	218.220
Totaal	447.560	442.300	443.970	473.960	495.890	500.640

Bron: Ecorys

Tabel 4.3b Ontwikkeling toeristisch-recreatieve werkgelegenheid per marktsegment in Utrecht (in voltijdbanen)

Utrecht						
	'04/'05	'06/'07	2009	2011	2013	2015
Dagtochten	10.630	10.610	10.510	10.930	11.120	13.390
Vakanties	980	1.090	820	960	1.450	1.610
Zakelijk-toeristisch	16.140	16.130	16.510	18.460	17.960	18.410
Totaal	27.750	27.830	27.840	30.350	30.530	33.410

Bron: Ecorys

5 Beeld per bestemmingsregio

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de monitor per toeristische bestemmingsregio nader gedetailleerd. Voor de afbakening van de toeristische bestemmingsregio's is voor deze nieuwe meting aangesloten bij de gebiedsindeling van de voorgaande monitor uit 2013. De regio's Vecht en Plassen en Overig Utrecht zijn in deze voorgaande meting omgezet in de regio's Groene Hart en Kromme Rijn.

Hieruit volgt de volgende gebiedsindeling:

- Stad Utrecht;
- Utrechtse Heuvelrug;
- Amersfoort e.o.;
- Groene Hart;
- Kromme Rijn.

Per bestemmingsregio wordt gekeken naar de omvang van de sector in termen van dagtochten en overnachtingen, de directe en afgeleide bestedingen en de werkgelegenheid die hiermee gepaard gaat. Het hoofdstuk sluit af met een totaalbeeld voor de verschillende bestemmingsregio's.

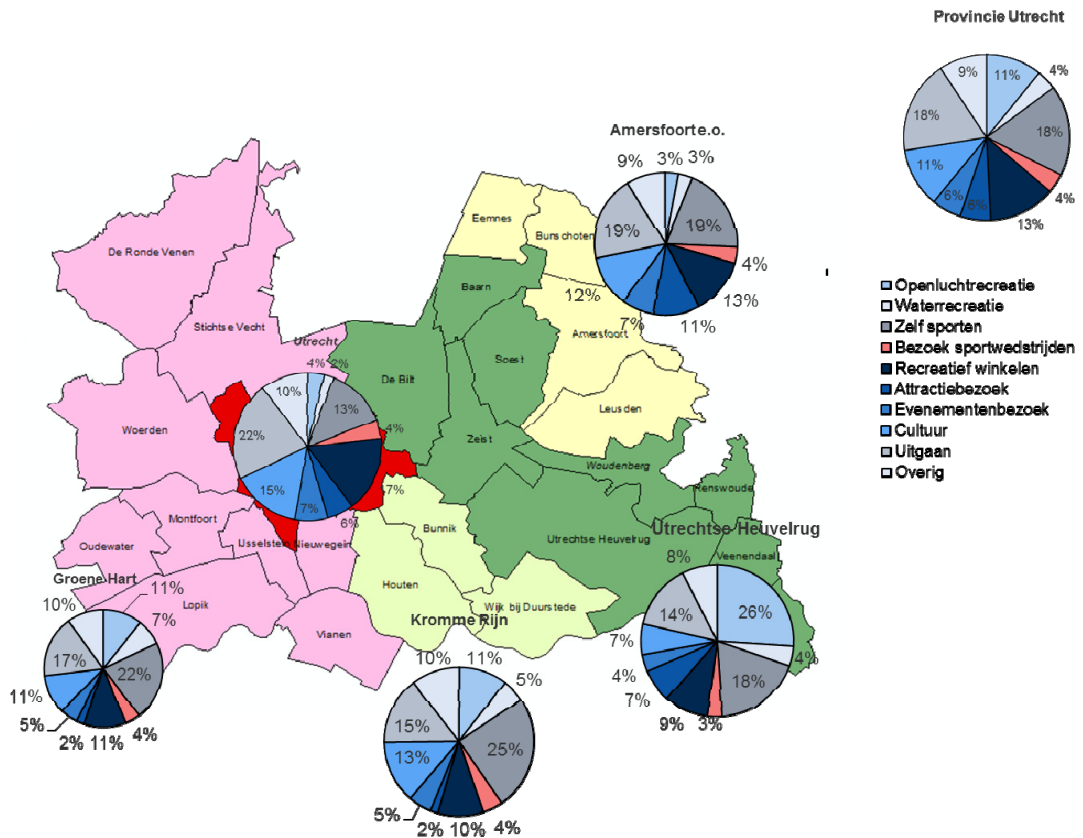
5.2 Directe economische betekenis dagtochten

Dagtochten per bestemmingsregio

In figuur 5.1 wordt een totaaloverzicht gegeven van het aantal dagtochten in de verschillende bestemmingsregio's. De belangrijkste bestemmingsregio in de provincie Utrecht is de stad Utrecht. In totaal vonden er bijna 27,5 miljoen dagtochten naar de stad Utrecht plaats. Belangrijke bezoekmotieven zijn recreatief winkelen, uitgaan en cultuur.

Figuur 5.1 Dagtochten naar bestemmingsregio en bezoekmotief (2015)

Bestemmingsregio	Aantal dagtochten (x mln.)	Aandeel (in %)
Stad Utrecht	27,5	37%
Amersfoort e.o.	10,5	14%
Utrechtse Heuvelrug	18,9	25%
Groene Hart	13,6	18%
Kromme Rijn	3,6	5%
Totaal	74,1	100%

Bron: CBS, bewerking Ecorys

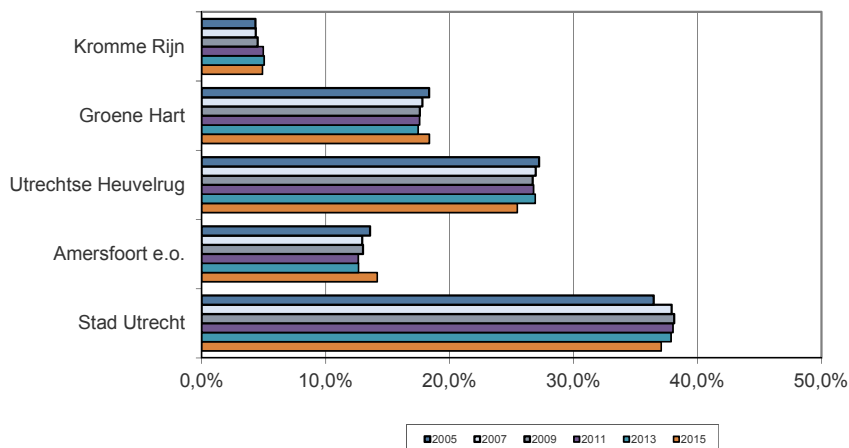
Ontwikkeling dagtochten

In alle bestemmingsregio's is het aantal dagtochten in 2015 toegenomen ten opzichte van de voorgaande meting in 2013. Toch zijn er wel verschuivingen zichtbaar naar bestemmingsregio. Onderstaande figuur 5.2 toont de ontwikkeling van het aandeel van de bestemmingsregio's in het totale aantal dagtochten in de provincie.

Te zien is dat de stad Utrecht iets in belang afneemt in het dagtochtensegment. Dit komt met name door de veranderingen in het segment recreatief winkelen, waar Amersfoort een belangrijkere rol gaat spelen. In absolute aantallen blijft de stad Utrecht veruit de belangrijkste bestemmingsregio binnen de provincie.

De historisch sterke sector 'uitgaan' op de Utrechtse Heuvelrug kent de afgelopen periode een minder harde groei dan de sector 'uitgaan' elders in de regio (met name in het Groene Hart). Hierdoor is het relatieve belang van de Utrechtse Heuvelrug iets afgenomen ten opzichte van de andere regio's in de provincie.

Figuur 5.2 Ontwikkeling aandeel bestemmingsregio's in totaal aantal dagtochten in de provincie Utrecht

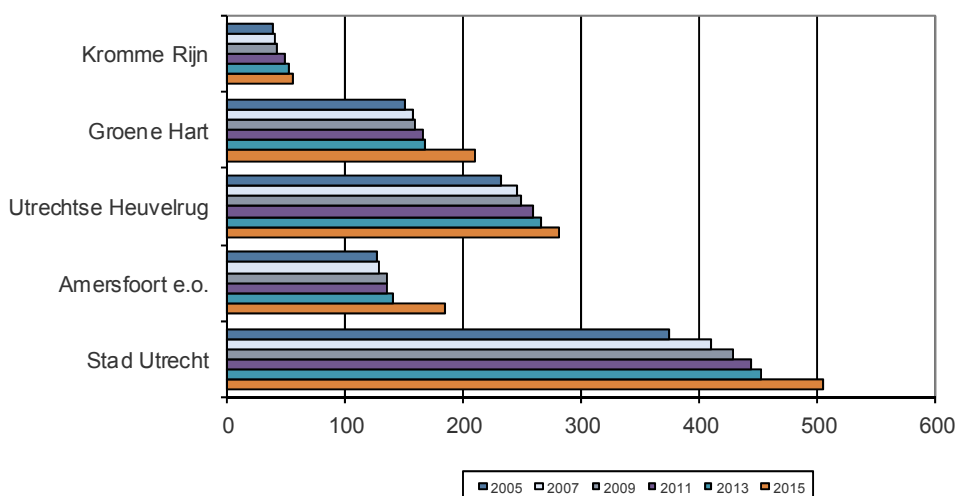
Bron: CBS, bewerking Ecorys

Bestedingen aan dagtochten

Met elk dagtochtensegment hangen bepaalde bestedingen samen. Bij het fietsen en wandelen in de natuur wordt minder uitgegeven dan bij bijvoorbeeld uitgaan of het bezoeken van een attractiepark. Wanneer de bezoeken uit de verschillende segmenten per bestemmingsregio worden vermenigvuldigd met de samenhangende besteding, levert dit het totaal aantal bestedingen aan dagtochten per bestemmingsregio op.

In totaal leverden de dagtochten de provincie Utrecht in 2015 meer dan 1,2 miljard euro aan bestedingen op. Dit is een toename van 0,1 miljard ten opzichte van 2013. Onderstaande figuur geeft inzicht in de omvang en ontwikkeling van de dagtochtbestedingen per bestemmingsregio. Uit figuur 5.3 blijkt dat alle bestemmingsregio's meer bestedingen vanuit het dagrecreatieve segment hebben weten aan te trekken. Vooral de stad Utrecht en Amersfoort e.o. hebben de positie weten te versterken. Dit komt met name door een stijging in het recreatief winkelen en het attractiebezoek in beide steden.

Figuur 5.3 Ontwikkeling bestedingen aan dagtochten per bestemmingsregio (x miljoen euro)

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Werkgelegenheid en toegevoegde waarde

Onderstaande tabellen geven een overzicht van de directe werkgelegenheid en de verdeling van de toegevoegde waarde over de verschillende bestemmingsregio's. De cijfers vinden hun grondslag in de hiervoor beschreven uitgaven per bestemmingsregio.

Tabel 5.1a Directe werkgelegenheid dagtochten per bestemmingsregio

Directe werkgelegenheid (voltijdbanen)						
	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	3.660	3.750	3.750	3.890	3.940	4.620
Amersfoort e.o.	1.230	1.170	1.180	1.180	1.210	1.700
Utrechtse Heuvelrug	2.300	2.280	2.220	2.310	2.360	2.580
Groene Hart	1.480	1.440	1.400	1.460	1.480	1.940
Kromme Rijn	380	380	380	440	460	510
Provincie Utrecht	9.050	9.020	8.930	9.280	9.450	11.350

Tabel 5.1b Directe toegevoegde waarde dagtochten per bestemmingsregio

Directe toegevoegde waarde (x mln. euro)						
	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	168	179	185	190	194	203
Amersfoort e.o.	56	56	58	58	60	74
Utrechtse Heuvelrug	105	108	108	112	115	113
Groene Hart	68	69	69	71	73	84
Kromme Rijn	17	18	19	21	22	23
Provincie Utrecht	415	429	439	453	464	497

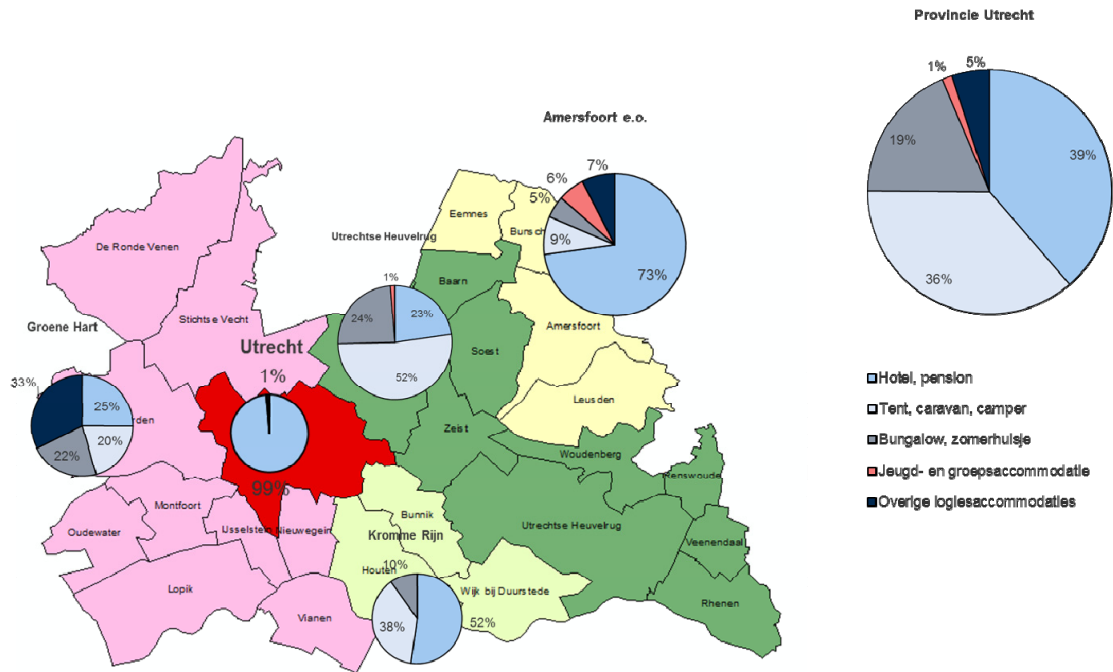
Bron: CBS, bewerking Ecorys

5.3 Directe economische betekenis vakanties

Vakantieovernachtingen: beeld voor 2015

Onderstaande figuur laat zien hoe in 2015 de circa 3,3 miljoen vakantieovernachtingen (**Opmerking: overnachtingen die gepaard gaan met zakelijk bezoek vallen hier buiten**) over de provincie Utrecht verspreid waren. Uit de figuur (en de tabel) is op te maken dat de meerderheid van de overnachtingen, net als in voorgaande metingen, plaatsvindt op de Utrechtse Heuvelrug. Dit gaat merendeels om overnachtingen op kampeer- en huisjesterreinen. De andere bestemmingsregio's laten een grotere spreiding over de logiesaccommodaties zien. In 2015 is de groei van bijna 0,3 miljoen overnachtingen voor de provincie toe te rekenen aan een groei in het aantal overnachtingen in het Groene Hart en de Utrechtse Heuvelrug.

Figuur 5.4 Vakantieovernachtingen naar bestemmingsregio en logiesaccommodatie

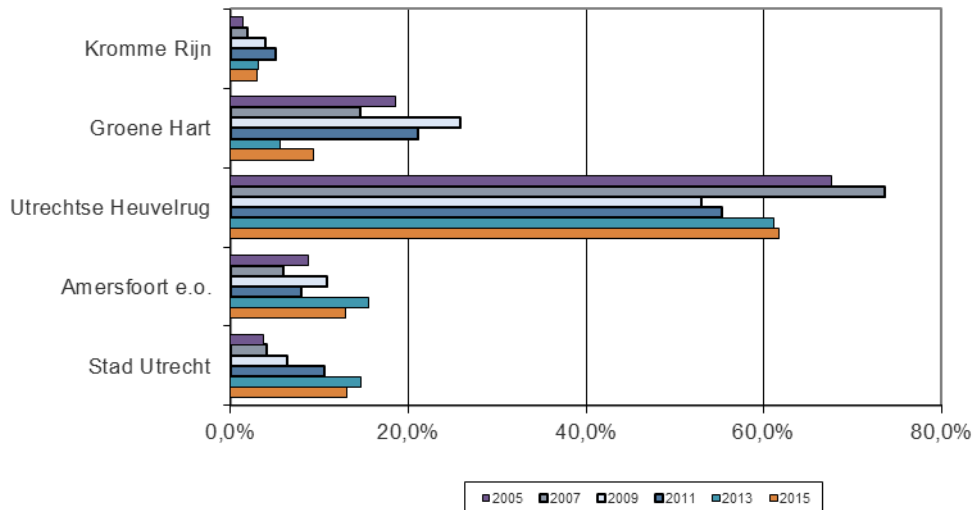
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Hotel/pensions	Kampeerterreinen	Recreatiewoningen	Groepsaccommodaties	Overig	Totaal	Aandeel (in %)
Stad Utrecht	433	2	4	0	0	439	13%
Amersfoort e.o.	238	28	16	20	25	326	10%
Utrechtse Heuvelrug	468	1.070	496	26	0	2.060	61%
Groene Hart	112	91	97	0	145	444	13%
Kromme Rijn	52	38	10	0	0	100	3%
Totaal	1.302	1.229	623	46	169	3.369	100%

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Ontwikkeling vakantieovernachtingen

Het aantal vakantieovernachtingen is in 2015, net als in 2013, toegenomen en weer bijna op het niveau van 2007. Onderstaande figuur schetst de ontwikkeling per bestemmingsregio. De figuur laat zien dat de Utrechtse Heuvelrug haar positie in de provincie als verblijfsregio verder heeft versterkt. Ook het Groene Hart heeft in het vakantiesegment aan belang gewonnen en staat bijna op gelijke voet met de regio's Amersfoort e.o. en stad Utrecht. In de regio's Kromme Rijn, Amersfoort e.o. en stad Utrecht is sprake van een daling in het aandeel overnachtingen van de provincie (in totalen is er een toename voor Kromme Rijn, een lichte daling voor Amersfoort e.o. en een stabiel aantal overnachtingen voor stad Utrecht).

Figuur 5.5 Ontwikkeling aandeel bestemmingsregio's in totaal aantal vakantieovernachtingen

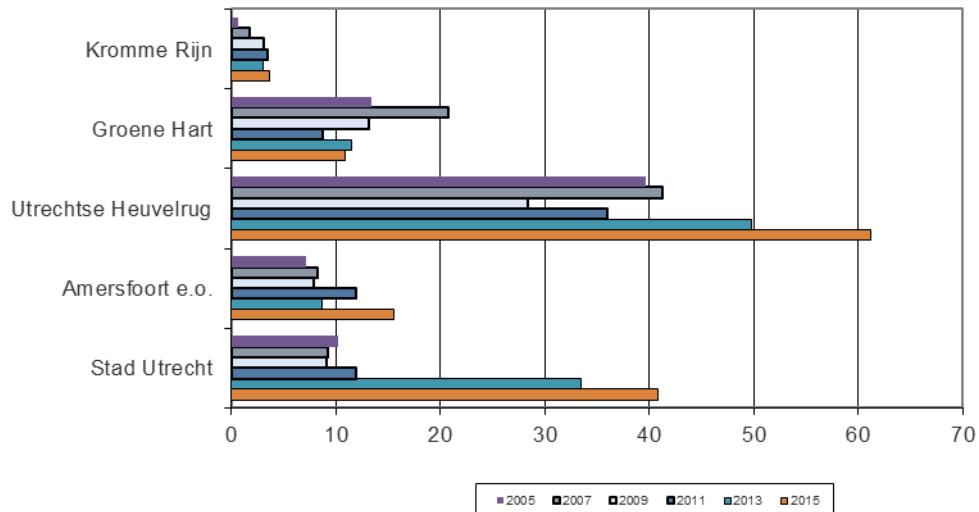

Bron: CVO, CBS, bewerking Ecorys

Vakantiebestedingen

In figuur 5.6 is goed zichtbaar dat de Utrechtse Heuvelrug van alle regio's veruit de meeste uitgaven naar zich toe trekt, net als in voorgaande metingen. Ten opzichte van de vorige meting (peiljaar 2013) zijn de bestedingen in de Utrechtse Heuvelrug nogmaals aanzienlijk toegenomen. Dit geldt trouwens ook voor de stad Utrecht. In de andere regio's zijn de bestedingen licht gestegen ten opzichte van 2013 (m.u.v. het Groene Hart).

Figuur 5.6 Ontwikkeling bestedingen aan vakanties per bestemmingsregio (x miljoen euro)

Bron: CVO, CBS, bewerking Ecorys

Werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De geregionaliseerde vakantiebestedingen zijn in onderstaande tabellen vertaald naar werkgelegenheid en toegevoegde waarde. Het beeld dat hieruit ontstaat, komt in grote lijnen overeen met het beeld dat naar voren komt uit de bestedingen.

Tabel 5.2a Directe werkgelegenheid vakanties per bestemmingsregio

Directe werkgelegenheid (voltijdbanen)						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	120	110	100	140	390	460
Amersfoort e.o.	90	90	90	140	100	140
Utrechtse Heuvelrug	480	480	320	420	590	690
Groene Hart	160	250	150	100	140	120
Kromme Rijn	10	20	40	40	40	40
Provincie Utrecht	860	950	700	840	1.260	1.450

Tabel 5.2b Directe toegevoegde waarde vakanties per bestemmingsregio

Directe toegevoegde waarde (x mln. euro)						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	5	4	4	5	15	18
Amersfoort e.o.	3	4	4	5	4	5
Utrechtse Heuvelrug	19	19	13	16	23	27
Groene Hart	6	10	6	4	5	5
Kromme Rijn	0	1	1	2	1	2
Provincie Utrecht	33	37	29	33	48	57

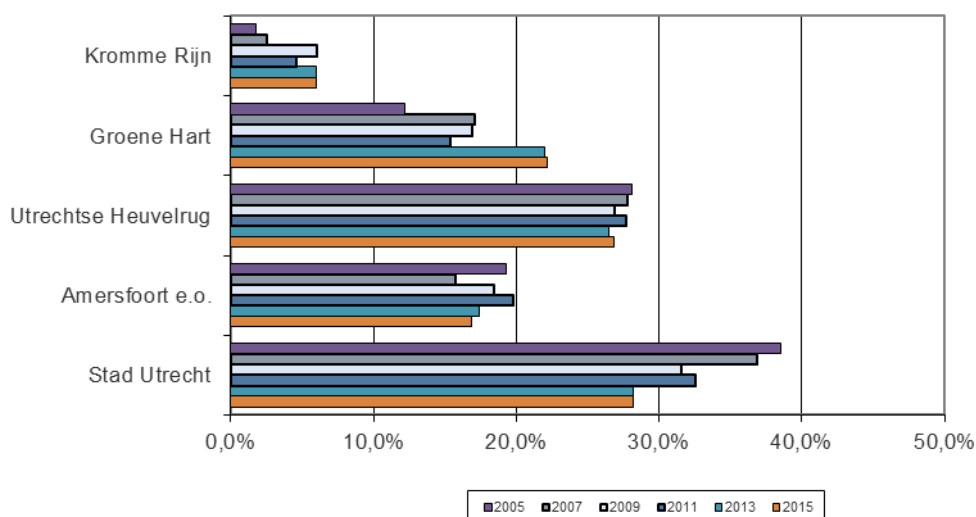
Bron: CBS, bewerking Ecorys

5.4 Directe economische betekenis zakelijk toerisme

Zakelijke overnachtingen: beeld voor 2015

Onderstaande figuur (5.7) laat zien hoe de markt voor zakelijk meerdaagse bezoekers ruimtelijk is verspreid in de provincie Utrecht. Daarnaast geeft de figuur inzicht in de ontwikkeling ten opzichte van de eerdere metingen voor de jaren 2005, 2007, 2009, 2011 en 2013. Te zien is dat in de stad Utrecht en de Utrechtse Heuvelrug de meeste overnachtingen plaatsvinden, gevolgd door de regio het Groene Hart. In totaal loopt het aantal overnachtingen van zakelijke bezoekers terug.

Figuur 5.7 Ontwikkeling aandeel bestemmingsregio's in totaal aantal zakelijke overnachtingen

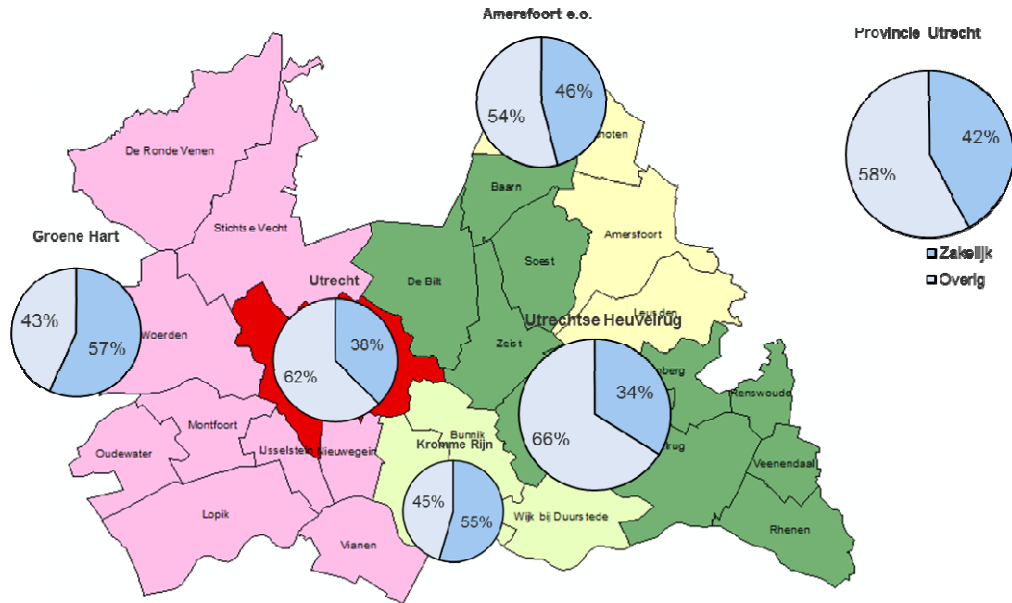
Bestemmingsregio	Aantal overnachtingen (x 1.000)						Aandeel (in %)
	2004	2006	2009	2011	2013	2015	
Stad Utrecht	414	397	355	486	321	305	28%
Amersfoort e.o.	207	169	207	295	198	183	17%
Utrechtse Heuvelrug	302	300	302	413	301	290	27%
Groene Hart	131	184	190	229	250	240	22%
Kromme Rijn	19	27	68	69	68	65	6%
Totaal	1.073	1.077	1.122	1.492	1.138	1.083	100%

Bron: CBS, CVO, bewerking Ecorys

Belang zakelijk toerisme voor hotelwezen

Onderstaande figuur 5.8 geeft het aandeel zakelijke hotelovernachtingen in het totale aantal overnachtingen in hotels per bestemmingsregio weer. In 2015 heeft minder dan de helft van alle overnachtingen in hotels een zakelijk motief. Dit aandeel is ten opzichte van de vorige metingen één procent teruggelopen (let op: het aantal zakelijke bezoekers is gelijk gebleven, het aantal overige hotelbezoekers is met name toegenomen).

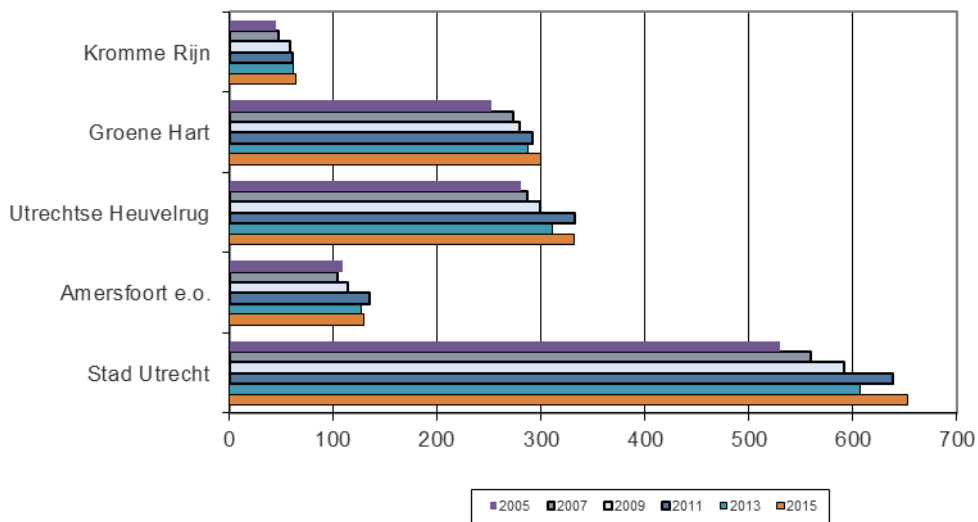
Figuur 5.8 Ontwikkeling aandeel bestemmingsregio's in totaal aantal zakelijke overnachtingen

Bestedingen tijdens zakelijke reizen

De verdeling van de directe en afgeleide bestedingen tijdens zakelijke reizen per bestemmingsregio is opgenomen in figuur 5.9. Daaruit komt naar voren dat een belangrijk deel van alle bestedingen die samenhangen met het binnenlands en buitenlands zakelijk toerisme in de provincie neerslaat in de stad Utrecht en is toegenomen ten opzichte van 2013. Als gekeken wordt naar de ontwikkeling is in alle bestemmingsregio's sprake van een groei in de bestedingen tijdens zakenreizen.

Figuur 5.9 Ontwikkeling bestedingen tijdens zakenreizen per bestemmingsregio (x miljoen euro)

Bron: CBS, bewerking Ecorys

Werkgelegenheid en toegevoegde waarde zakelijk reizen

Een overzicht van de directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde gerelateerd aan zakelijk reizen per bestemmingsregio is opgenomen in onderstaande tabellen.

Tabel 5.3a Directe werkgelegenheid zakelijk toerisme per bestemmingsregio

Directe werkgelegenheid (voltijdbanen)						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	6.070	6.130	6.270	6.940	6.710	7.000
Amersfoort e.o.	1.250	1.150	1.230	1.520	1.460	1.410
Utrechtse Heuvelrug	3.220	3.160	3.190	3.670	3.500	3.580
Groene Hart	2.890	2.990	2.960	3.180	3.180	3.220
Kromme Rijn	500	510	620	660	680	680
Provincie Utrecht	13.930	13.940	14.270	15.970	15.530	15.890

Tabel 5.3b Directe toegevoegde waarde zakelijk toerisme per bestemmingsregio

Directe toegevoegde waarde (x mln. euro)						
	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	252	258	272	293	278	278
Amersfoort e.o.	52	48	53	62	58	56
Utrechtse Heuvelrug	133	132	138	153	143	143
Groene Hart	120	126	128	134	131	128
Kromme Rijn	21	22	27	28	28	27
Provincie Utrecht	579	585	617	670	638	633

Bron: CBS, bewerking Ecorys

5.5 Indirecte effecten per bestemmingsregio

De toeleveranciers van toeristische bedrijven bestaan uit een veelheid van bedrijven. Waar de indirecte effecten van de toeristisch-recreatieve bestedingen in de provincie Utrecht terechtkomen, is dan ook afhankelijk van de sectorstructuur per regio en de omvang van de verschillende sectoren per regio. Op basis van deze sectorstructuur en een onderverdeling van indirecte effecten naar sectoren ontstaat voor de indirecte effecten het volgende geregionaliseerde beeld:

Tabel 5.4a Indirecte werkgelegenheid per toeristengebied

Indirecte werkgelegenheid (voltijdbanen)						
	2004/2005	2006/2007	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	1.280	1.280	1.310	1.440	1.470	1.680
Amersfoort e.o.	640	640	640	690	710	770
Utrechtse Heuvelrug	910	910	880	960	890	1.000
Groene Hart	910	910	890	940	1.000	1.010
Kromme Rijn	200	200	210	240	230	270
Provincie Utrecht	3.940	3.940	3.930	4.270	4.300	4.730

Tabel 5.4b Indirecte toegevoegde waarde per toeristengebied

Indirecte toegevoegde waarde (x mln. euro)						
	2004/2005	2006/2007	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	60,4	62,9	66,8	72,3	72,8	81,2
Amersfoort e.o.	30,2	31,0	32,8	34,7	35,1	37,2
Utrechtse Heuvelrug	42,8	42,3	44,7	48,0	44,0	48,6
Groene Hart	43,0	48,2	45,3	47,2	49,9	48,9
Kromme Rijn	9,4	9,4	10,8	11,8	11,4	12,9
Provincie Utrecht	185,7	193,8	200,4	213,9	213,2	228,8

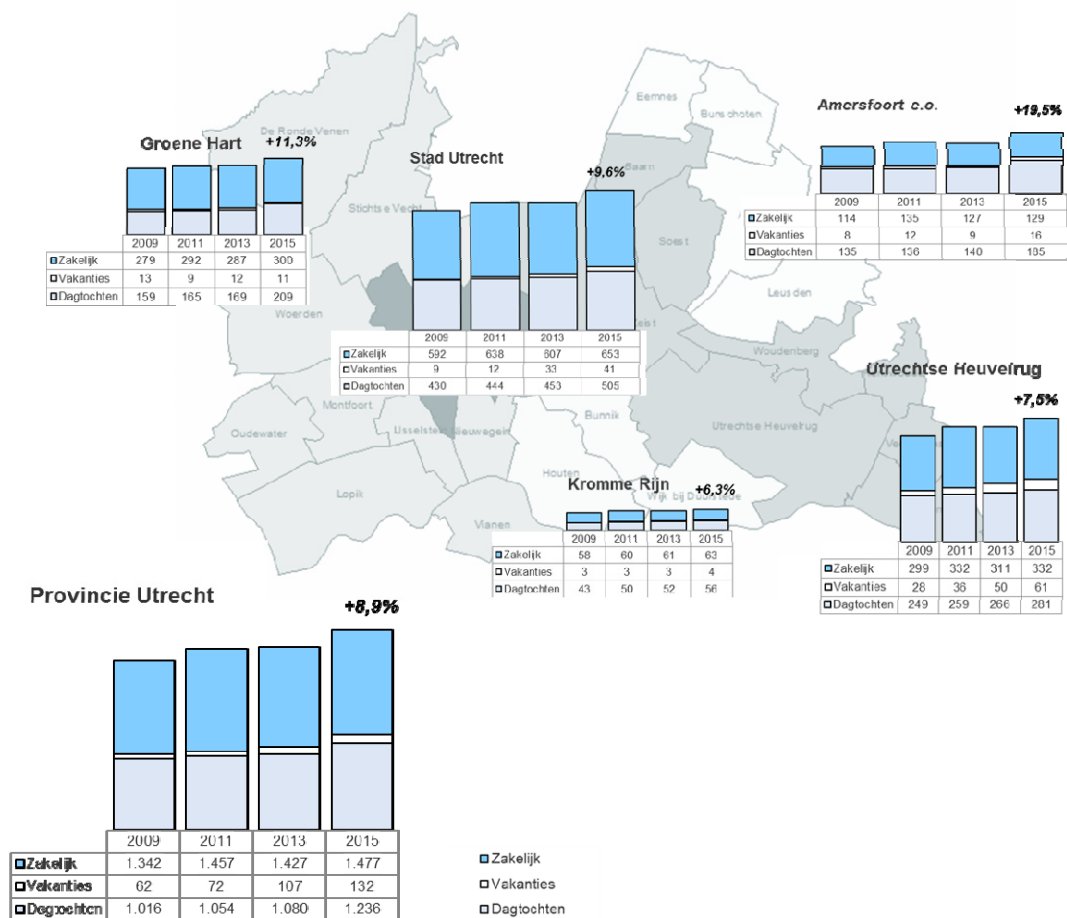
Bron: CBS, bewerking Ecorys

5.6 Totaalbeeld bestemmingsregio's

Opbouw bestedingen

In dit hoofdstuk is gekeken naar de omvang en ontwikkeling van toerisme en recreatie in de verschillende bestemmingsregio's in de provincie. In onderstaande figuur wordt dit beeld geïllustreerd aan de hand van de regionale verdeling van de bestedingen aan dagtochten, vakanties en zakelijke reizen over de verschillende deelregio's.

Figuur 5.10 Samenstelling, omvang en ontwikkeling bestedingen per bestemmingsregio (x miljoen euro)

Belang toerisme relatief groot in stad Utrecht en Utrechtse Heuvelrug

Om het relatieve belang van de toeristisch-recreatieve sector te illustreren is in onderstaande figuur 5.11 het aandeel van de sector in de totale werkgelegenheid in de onderscheiden deelregio's inzichtelijk gemaakt.

Zoals duidelijk wordt uit onderstaande kaart, is het belang van toerisme en recreatie relatief het grootst in de stad Utrecht. Maar ook in de regio het Groene Hart is een behoorlijk gedeelte afhankelijk van de met toerisme en recreatie samenhangende bestedingen (toename van 1,5% ten opzichte van 2013). Voor de genoemde regio's komt respectievelijk circa 1 op de 13 en 1 op de 15 banen voor rekening van toerisme en recreatie. De regio Amersfoort en omgeving leunt verhoudingsgewijs minder op toerisme en recreatie. In dit gebied ligt deze verhouding voor het peiljaar op ongeveer 1:23.

Figuur 5.11 Aandeel toerisme en recreatie in totale werkgelegenheid

Geraadpleegde bronnen

Nederland (basisgegevens)

Centraal Bureau voor de Statistiek, Buitenlandse toeristen in Nederland 1993/'94, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Buitenlandse toeristen in Nederland 1999, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Buitenlandse toeristen in Nederland 2005, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Dagrecreatie 2001/'02, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Dagrecreatie 2006/'07, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Toerisme en recreatie in cijfers 2011, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek / NBTC,, *Toerisme en recreatie in cijfers 2013*, Voorburg / Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Vakanties van Nederlanders 2011, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Toerisme in Nederland 2015. Het gebruik van logiesaccommodaties, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Consumentenprijsindex (CPI) 2011, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Nationale rekeningen 2012, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Nationale rekeningen 2015, Voorburg/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Regionale economische jaarcijfers 2011, Voorburg/Heerlen.

De Nederlandsche Bank, CBS, Dienstenbalans van Nederland 2011, Amsterdam.

LISA 2015, Aantal banen recreatie en toerisme.

NBTC e.a., Toeristisch bezoek aan steden 2011, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2004/2005, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2006/2007, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2008/2009, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2010/2011, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2011/2012, Amsterdam.

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2013/2014, Amsterdam

NBTC e.a., ContinueVrijeTijdsOnderzoek 2014/2015, Amsterdam

NBTC e.a., ContinueZakenreisOnderzoek (CZO) 2010/2011, Amsterdam.

NBTC e.a., Binnenlandse zakelijke reizen 2004, Amsterdam.

NBTC e.a., Binnenlandse zakelijke reizen 2006, Amsterdam.

NBTC e.a., Binnenlandse zakelijke reizen 2008, Amsterdam.

NRIT e.a., Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2013, Amsterdam.

Nederland (specifiek)

Bedrijfschap Horeca, Horeca in cijfers (diverse jaren), Zoetermeer.

Holland Casino, Feiten en cijfers (diverse jaren), Utrecht.

Locatus, Retailhandboek. Kengetallen voor de detailhandel (diverse jaren), Woerden.

Nederlands Federatie van de Cinematografie, Statistieken (diverse jaren), Amsterdam.

NRIT, Kennis van Zalen IV, Breda.

Kluwer, Vergaderaccommodaties, Alphen aan den Rijn.

SCP, Sociaal en cultureel rapport 2012, Den Haag.

SCP, Trends en determinanten in de sport, Den Haag.

NBTC, Bezoekers aan toeristische attracties en evenementen (diverse jaren), Leidschendam.

Goudappel Coffeng, Koopstromenonderzoek Randstad 2004, Den Haag.

Provincie Utrecht

Gemeente Utrecht, Utrecht Monitor (diverse jaren), Utrecht.

Jaarbeurs Holding, Jaarverslag 2013, Utrecht.

Utrecht Toerisme & Recreatie, Bezoek aan attracties en evenementen 2007, Utrecht.

Utrecht Toerisme & Recreatie, Bezoek aan attracties en evenementen 2009, Utrecht.

Utrecht Congres Bureau, Congreshandboek 2006, Utrecht.

Provincie Utrecht, Banen en vestigingen Recreatie en Toerisme 2009, Utrecht.

Provincie Utrecht, Banen en vestigingen Recreatie en Toerisme 2011, Utrecht.

Provincie Utrecht, Uit en thuis in de provincie Utrecht 2005-2008, Utrecht.

Provincie Utrecht, Marktonderzoek plattelandstoerisme provincie Utrecht 2006, Utrecht.

Respons, Bezoek aan toeristische attracties 2009, Amsterdam.

Respons, Bezoek aan toeristische attracties 2011, Amsterdam.

Bijlagen

Bijlage 1 Begrippenlijst

Arbeidsjaar	De gemiddelde contractuele arbeidsduur van een voltijd baan van werknemers op jaarbasis.
Basisprijzen	Wordt gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges van derden en exclusief het saldo van productgebonden belastingen en productgebonden subsidies.
Belastingen	Door de overheid opgelegde, verplichte heffingen, zonder een direct aanwijsbare tegenprestatie, die dienen ter dekking van overheidsuitgaven.
Beroepsbevolking	Alle personen van 15-64 jaar die tenminste twaalf uur per week werken of actief dergelijk werk zoeken.
Binnenlands product	Het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt en uitgedrukt in marktprijzen.
Bruto Productiewaarde	De marktwaarde van de afgezette goederen en diensten, vermeerderd met de waarde van de goederen die aan de voorraad zijn toegevoegd.
Bruto toegevoegde waarde	Toegevoegde waarde inclusief afschrijvingen.
Consumptieve bestedingen	De goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften
Dagtocht	Onder dagtochten worden verstaan alle recreatieve activiteiten waarvoor men minimaal twee uur van huis is, zonder dat daarbij een overnachting plaatsvindt. Niet inbegrepen het bezoek aan familie en kennissen en dagtochten vanuit het buitenland.
Effecten, afgeleid	Effecten die samenhangen met bestedingen die een gevolg zijn van de aanwezigheid van toerist of dagtochtganger in een bepaalde regio zonder dat die bestedingen een directe relatie hebben met de bestemming van de dagtocht of vakantie.
Effecten, direct	Effecten die het gevolg zijn van bestedingen van de toerist of dagtochtganger die een rechtstreekse relatie hebben met de bestemming of doel van de dagtocht of vakantie. Met andere woorden: zonder die bestedingen zou de verrichte activiteit niet hebben plaatsgevonden.

Effecten, indirect	Effecten die optreden bij sectoren die goederen of diensten leveren aan bedrijven die via directe of afgeleide bestedingen in meer of minder mate afhankelijk zijn van het toeristisch-recreatief bezoek in de provincie Utrecht. Bestedingen bij toeristisch- recreatieve bedrijven zorgen er voor dat de bedrijven waar deze bestedingen terechtkomen op hun beurt weer andere bedrijven moeten inschakelen om hun product te leveren.
Geregistreeerde werkloosheid	Mensen zonder werk (of met werk van minder dan twaalf uur per week) die bij een arbeidsbureau staan ingeschreven en direct beschikbaar zijn voor een baan van minstens twaalf uur per week.
Input-output tabel	Een systematisch overzicht van enerzijds de afzet van goederen en diensten van bedrijfsklassen aan bedrijfsklassen en finale bestedingscategorieën (export, consumptie, e.d.) en anderzijds de inzet van grond- en hulpstoffen,
Marktprijzen	De waardering tegen marktprijzen is de prijs die de afnemer betaalt, dus inclusief handels- en vervoersmarges en de belastingen op productie en invoer, en exclusief de subsidies op productie en invoer. Wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product.
Multiplier	Vermenigvuldigingsfactor die de mate van doorwerking of uitstraling weergeeft. Een multiplier van bijvoorbeeld 1,5 geeft aan dat er behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,5 optreedt.
Nationaal inkomen	Alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Deze inkomens omvatten, onder andere, de beloning van werknemers, belastingen en subsidies op productie en invoer, rente, dividenden en niet-uitgekeerde winsten. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens van alle sectoren. Het kan ook worden berekend als het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden etc. Dit wordt uitgedrukt in marktprijzen.
Nationaal product	De totale toegevoegde waarde die in Nederland wordt voortgebracht, plus de per saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens. Is in waarde gelijk aan het nationaal inkomen. De reële verandering ervan is exclusief de invloed van de ruilvoetverandering, dit in tegenstelling tot de reële verandering van het nationaal inkomen.
Productiewaarde	De marktwaarde van de afgezette goederen en diensten, vermeerderd met de waarde van de goederen die aan de voorraad zijn toegevoegd.
SBI-indeling	De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) is een hiërarchische indeling van economische activiteiten. Het CBS gebruikt de SBI onder meer om

bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. De SBI kent meerdere niveaus die aangegeven worden door vier of vijf cijfers.

Seizoensrecreatieve vs. toeristische logiesvormen	Seizoensrecreatief: een zomerhuisje, vakantiebungalow, tweede woning, stacaravan, volkstuinthuisje of kajuitboot in het bezit van het huishouden en een eigen tent, bungalowtent, tourcaravan, vouwcaravan of vouwwagen op een vaste seizoen- of jaarplaats. Toeristisch: alle andere logiesaccommodaties worden tot de toeristische logiesvormen gerekend.
Toegevoegde waarde	Dit is het inkomen dat in het productieproces wordt gevormd. Het is het inkomen dat beschikbaar is voor de beloning van de betrokken productiefactoren.
Toeristische omzet	Omzet gegenereerd door toeristisch recreatief bezoek. Omdat de meeste bedrijven niet volledig afhankelijk zijn van dit bezoek en er doorgaans ook andere inkomsten zijn (bijvoorbeeld door leveringen aan de eigen bevolking) is de toeristische omzet van een bedrijf altijd lager dan de totale omzet.
Vakantie	Een vakantie is een verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste één overnachting. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.
Vakantiebestedingen	Tot de vakantiebestedingen worden gerekend alle specifieke kosten die gemaakt zijn voor de vakantie zelf, waaronder reiskosten, verblijfkosten, uitgaven aan eten en drinken en overige kosten die rechtstreeks verband houden met de vakantie, zoals verzekeringen, entrees, souvenirs, foto- en filmmateriaal. De bestedingen aan duurzame recreatiegoederen, zoals caravan, tent, boot, kampeeruitrusting e.d. worden niet meegerekend, omdat deze uitgaven niet aan één vakantie kunnen worden toegerekend. Dit geldt ook voor de huur van een vaste stand- of ligplaats, die eveneens voor een onbekend aantal vakanties wordt benut.

Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording

In deze bijlage volgt een nadere toelichting bij de gehanteerde methodiek. Daarbij wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- de afbakening van de toeristisch-recreatieve sector;
- de afbakening naar bestemmingsregio's;
- de wijze van dataverzameling.

Afbakening sector

Vraaggerichte benadering als uitgangspunt

Voor het afbakenen van de toeristisch-recreatieve markt doet zich het probleem voor dat de economische betekenis van de sector niet eenduidig kan worden teruggevoerd tot de productieve inspanning van een bepaalde sector zoals de horeca, de detailhandel of de transportsector: uitgaven komen bij meerdere sectoren terecht en sectoren zijn maar voor een (beperkt) deel afhankelijk van de bestedingen door toeristen en/of recreanten. Om die reden is de toeristisch-recreatieve sector niet als zodanig terug te vinden in de reguliere productiestatistieken van het CBS. Om dit probleem te omzeilen wordt de sector doorgaans afgebakend op basis van de consumptieve bestedingen van de toerist. Door deze bestedingen te specificeren naar sector kan vervolgens worden vastgesteld wat het belang is per sector.

Bij het opstellen van de voorliggende monitor is aangesloten bij deze vraagbenadering. Dit betekent dat het onderzoek uitgaat van een afbakening van het onderzoek op basis van specifieke toeristisch-recreatieve marktsegmenten in plaats van een sbi-indeling.

Uitwerking deelbranches

Het onderzoek gaat uit van de volgende hoofdbranches:

- dagtoerisme;
- vakanties;
- zakelijk toerisme.

Een nadere beschrijving van de activiteiten die per hoofdbranche zijn meegenomen, is opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel b.2.1 Activiteiten per hoofdbranche

Hoofdbranche	Omschrijving	Relevante activiteiten
Dagtoerisme	Alle recreatieve activiteiten waarvoor men minimaal 2 uur van huis is zonder dat daarbij een overnachting plaatsvindt. Niet inbegrepen zijn bezoek aan familie en kennissen en dagtochten vanuit het buitenland of het vakantieadres.	1. openluchtrecreatie, 2. waterrecreatie, 3. zelf sporten, 4. bezoek sportwedstrijden, 5. recreatief winkelen, 6. attractiebezoek, 7. evenementenbezoek, 8. cultuur, 9. uitgaan, 10. overig (verenigingen, hobby's)
Hoofdbranche	Omschrijving	Relevante activiteiten
Vakanties	Alle korte en lange vakanties van Nederlanders en buitenlanders in	1. hotels (hotels, pensions, B&B), 2. kampeertreinen (vast, toeristisch),

Hoofdbranche	Omschrijving	Relevante activiteiten
Zakelijk toerisme	(geregistreeerde) seizoensrecreatie en toeristische accommodaties Het totaal aan binnenlandse en inkomende (georganiseerde en niet-georganiseerde) zakelijke reizen, zonder of met overnachting in hiervoor geschikte accommodaties	3. recreatiewoningen (verhuurbungalows, appartementencomplexen), 4. overige logies (groepsaccommodaties, jeugdherbergen), 5. watersport (jachthavens, passantenhavens, verhuurboten) 1. congresbezoek, 2. tentoonstelling- en/of beursbezoek, 3. opleiding/ training, 4. vergadering, 5. overig zakelijk bezoek

Regioafbakening

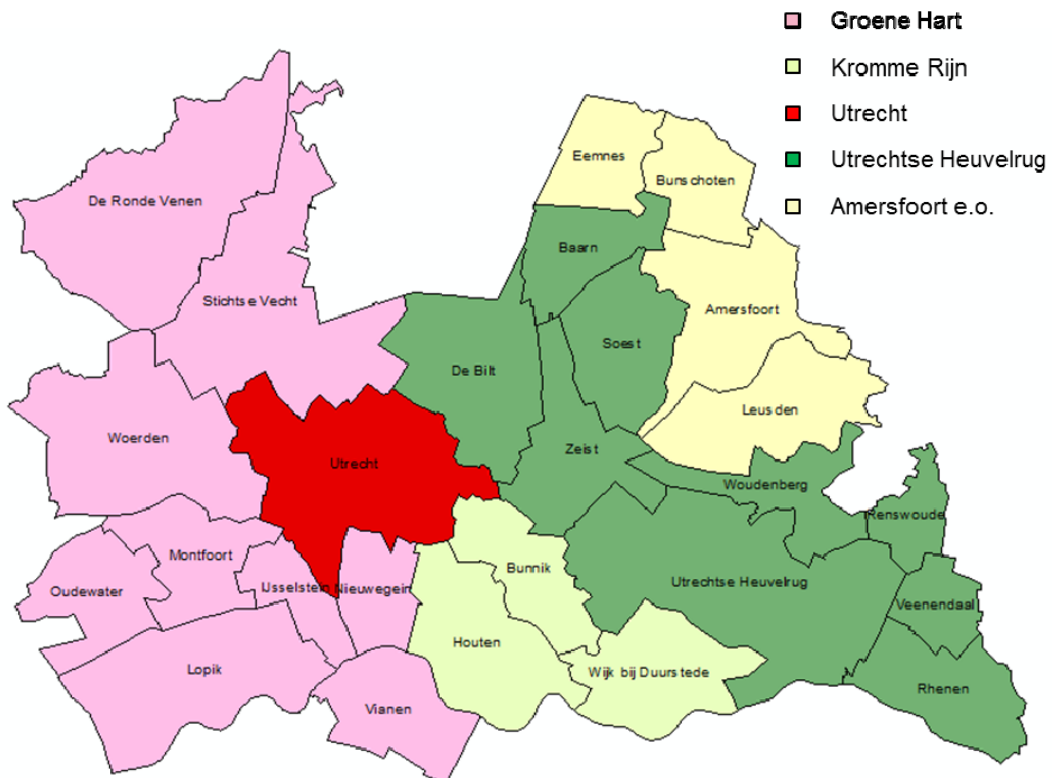
Naast een overzicht van het economische belang van de sector op provinciaal niveau, zijn de resultaten van de monitor tevens toegespitst op een aantal toeristische bestemmingsregio's. Voor de afbakening van de toeristische bestemmingsregio's is voor deze nieuwe meting in overleg met de opdrachtgever een aangepaste gebiedsindeling gehanteerd. De oude regio's Vecht en Plassen en Overig Utrecht zijn daarbij voor de nieuwe meting omgezet in de regio's Groene Hart en Kromme Rijn.

Deze aanpassing leidt tot de volgende regio-indeling:

- Stad Utrecht;
- Utrechtse Heuvelrug;
- Amersfoort e.o.;
- Groene Hart;
- Kromme Rijn.

De resultaten per gebied zijn daarbij 'bottom up' opgebouwd vanuit de onderliggende gemeenten (zie figuur b.2.1). Voordeel hiervan is dat op relatief eenvoudige wijze ook getallen voor elke alternatieve subset van gemeenten kunnen worden geproduceerd.

Figuur b.2.1 Afbakening toeristische bestemmingsregio's provincie Utrecht

Wijze van dataverzameling

Om de economische betekenis van toerisme en recreatie voor de provincie Utrecht in kaart te brengen, is een aantal onderling samenhangende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Aan de hand daarvan is de voor het onderzoek benodigde informatie verzameld, bewerkt, geanalyseerd en vervolgens in dit rapport verwerkt. Concreet gaat het om de volgende onderzoeksactiviteiten:

- deskresearch;
- analyse pintransacties Rabobank.

Deskresearch

Bij aanvang van het onderzoek is een overzicht opgesteld van voor het onderzoek relevante bronnen. Daartoe behoren naast een aantal statistieken met basisgegevens over de vraagzijde van de toeristisch-recreatieve sector op landelijk en provinciaal niveau (CBS-statistiek Dagrecreatie, Continue Vakantie Onderzoek, Statistiek Logiesaccommodaties, Statistiek Inkomend Toerisme, NBTC-themaraapport 'Markt voor binnenlandse zakelijke reizen', bezoekgegevens attracties, bioscopen e.d.) tevens diverse aanbodgerelateerde databestanden van onder meer het Bedrijfschap Horeca, VVV Utrecht, Locatus en de Provincie Utrecht. Voor een meer volledig overzicht van geraadpleegde bronnen wordt verwezen naar de geraadpleegde bronnen van dit rapport.

Analyse pintransacties

Voor het bepalen van de regionale en lokale uitsplitsingen is voor de directe bestedingen per type dagtocht of type vakanties een keur van verdeelsleutels gebruikt die een goede indicatie geven waar deze bestedingen lokaal en regionaal terecht komen. Voor het verder onderverdelen van de afgeleide bestedingen naar bestemmingsregio's en gemeenten, is een vrij unieke werkwijze

gevolgd waarbij dankbaar gebruik is gemaakt van gegevens van Rabobank Nederland over het aantal pintransacties en de gepinde bedragen in de detailhandel en horeca per gemeente. Verondersteld is dat de omvang van de pintransacties van de Rabobank een voldoende afspiegeling vormt voor deze verdeling en zodoende een nauwkeurig beeld geeft van waar de afgeleide bestedingen terecht komen. Hierbij is onderscheid gemaakt naar lokale en bovenlokale bestedingen, waarbij de bovenlokale bestedingen als verdeelsleutel gebruikt zijn.

Bijlage 3 Toelichting IO-analyse

Wat is een input output tabel

Een input output tabel geeft een gedetailleerde beschrijving van de goederen en dienstenstromen in een regio of land die verband houden met het productieproces. Door zijn vorm kan een input output tabel zowel horizontaal als verticaal worden gelezen. Op de regels van de tabel wordt namelijk een overzicht gegeven van de goederen en dienstenstromen vanuit de onderscheiden sectoren ("output"), terwijl de kolommen inzicht geven in de goederen en dienstenstromen naar de sectoren ("input").

De output of afzet van elke sector omvat de intermediaire leveringen (tussenproducten van sector naar sector) en de finale leveringen (uitvoer, consumptie, investeringen en voorraadvorming). De input of kostenzijde omvat de door andere sectoren geleverde intermediaire goederen en de primaire kosten (invoer, afschrijvingen, indirecte belastingen minus subsidies, lonen en salarissen en overig inkomen). Aldus verschaft de input output tabel voor de economische sectoren van het gebied waarop de tabel betrekking heeft, een volledig overzicht van de afzet en kostenstructuur.

Uitwerking van een voorbeeld

Ter verduidelijking van het voorgaande is hieronder een fictieve regionale I/O tabel weergegeven. Deze, in vergelijking met de werkelijkheid sterk vereenvoudigde, regionale tabel ziet er als volgt uit:

Tabel B.3.1 Illustratie: toepassing I/O-tabel

Sectoren	(1) leveringen aan:				(2) Totaal intermediair	(3) Finale levering	(4) Productie Totaal
	a	b	c	d			
(1) Levering van: a	10	12	14	7	43	57	100
b	8	9	0	3	20	30	50
c	3	4	10	9	26	14	40
d	2	1	10	1	14	31	45
(2) Subtotaal	23	26	34	20	103	132	235
(3) Invoer	27	14	0	15	56		
(4) Toegevoegde waarde	50	10	6	10	76		
(5) Totale productie	100	50	40	45	235		

De leveringen van een sector in de regio bestaan uit de leveringen aan sectoren a t/m d in dezelfde regio ofwel de intermediaire leveringen (kolom (1)) en leveringen aan de finale vraag in de regio en daarbuiten (kolom (3)). De intermediaire leveringen zijn die leveringen die in de toegeleverde sector mede als input dienen voor de voortbrenging van het eindproduct. Zo levert bijvoorbeeld sector a 10 eenheden aan zichzelf (de interne leveringen), 12 eenheden aan b, 14 aan c en tot slot 7 eenheden aan sector d. Het totaal van de intermediaire leveringen van sector a bedraagt 43 (kolom (2)).

De finale leveringen (kolom (3)) zijn die goederen en diensten die het eindproduct vormen van het totale productieproces per sector. De finale leveringen kunnen bestaan uit:

- consumptiegoederen voor de gezinshuishoudingen in de regio;
- investeringsgoederen voor de bedrijven in de regio;
- export, onderverdeeld in export naar overig Nederland en het buitenland;
- goederen, geleverd aan de overheid in de regio;
- en tot slot kunnen er mutaties in de voorraadvorming plaatsvinden.

De totale productie van een sector (kolom (4)) bestaat dan uit het totaal van de intermediaire en de finale leveringen. De kostenstructuur van een sector, weergegeven door de kolommen van de sectoren, bestaat uit:

- de leveringen van grondstoffen en halffabrikaten door de sectoren in de regio, hieronder zijn eveneens de interne leveringen begrepen;
- de primaire kostencategorieën bestaande uit: de invoer van goederen onderverdeeld in invoer vanuit andere regio's (regel (3)) en de toegevoegde waarde (regel (4)), welke onderverdeeld kan worden in de kostencomponenten lonen en salarissen (inclusief de sociale lasten), het winstinkomen en de afschrijvingen.

Het totaal van alle kostencomponenten is per sector vermeld op regel (5). Het totaal van de inputs is gelijk aan de omvang van de totale productie. Per sector geldt, dat het totaal van de kostencomponenten (de inputs) gelijk is aan het totaal van de afzetcomponenten (de outputs). De productie van alle sectoren tezamen vormt de totale productie in de economie. In het voorbeeld is dit gelijk aan 235 eenheden.

Toepassingsmogelijkheden

Indien men erin slaagt voor elk van de onderscheiden sectoren gegevens te verzamelen over:

- intermediaire kosten (leveringen door andere sectoren),
- intermediaire leveringen (aan andere sectoren),
- primaire kosten, en
- finale leveringen,

Dan beschikt men over een kwantitatieve set van gegevens van de betreffende economie die zich uitstekend leent voor een beschrijvende analyse van de structuur en de ontwikkeling van het economisch proces.

Een belangrijke toepassingsmogelijkheid van de input output tabel berust daarnaast op de verbanden die er bestaan tussen de omvang van de finale productie van één bepaalde sector en de productie omvang van alle sectoren welke door het leveren van intermediaire goederen bijdragen in de totstandkoming van de productie van eerst bedoelde sector. Meer in het bijzonder is het dan op basis hiervan mogelijk de effecten na te gaan van een bestedingsimpuls in de vorm van bijvoorbeeld een stijging van de vraag naar investeringsgoederen, voor de gehele economie. Een toeneming van de vraag heeft immers niet alleen een direct effect op de productie van een bepaalde sector maar daarnaast door de vereiste toeleveringen ook indirecte effecten in alle mogelijke andere sectoren.

Ook deze sectoren zijn op hun beurt afhankelijk van (weer andere) sectoren, die eveneens toeleveringen nodig hebben, etc., etc. De indirecte effecten worden wel steeds kleiner zodat het gehele proces tot een einde komt. De som van alle indirecte effecten vormt het totale indirecte effect 1. De extra toename van de vraag in alle mogelijke sectoren wordt doorwerking genoemd. Dankzij dit doorwerkingseffect leidt een extra besteding van 1 euro tot een totale stijging van de economische transacties met meer dan 1 euro. De verhouding tussen het uiteindelijke effect en de impuls heet multiplier.

Een multiplier is dus een vermenigvuldigingsfactor die de mate van doorwerking of uitstraling weergeeft. Een multiplier met een waarde van bijvoorbeeld 1,5 geeft aan dat er behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,5 optreedt. De effecten kunnen daarbij zijn uitgedrukt in termen van werkgelegenheid (er is dan sprake van een werkgelegenheidsmultiplier) doch ook in termen van bijvoorbeeld productie, import en toegevoegde waarde.

Deze multipliers kunnen van sector tot sector verschillen. In sectoren waarin veel wordt ingevoerd of de winststopslag hoog is, is de multiplier relatief laag. Naarmate de economie van een regio een meer "open" karakter heeft, zal de verwevenheid met sectoren buiten de regio sterker zijn. Een belangrijk deel van de indirecte effecten van een bepaalde impuls zal dan, zoals dat heet, "weglekken" naar andere regio's. Een verandering van de omvang van de productie van een bepaalde sector heeft dan weinig of zelfs hoegenaamd geen doorwerkingseffecten op de productieomvang in de andere sectoren van de betreffende regio. Met andere woorden de productiemultipliers zullen niet hoog zijn.

Het voorgaande betekent derhalve dat door input output analyse zicht kan worden gegeven op de directe en indirecte effecten van een bestedingsimpuls in termen van productie, werkgelegenheid en toegevoegde waarde.

Bijlage 4 Uitsplitsingen per deelsegment

Deze bijlage bevat in aanvulling op het hoofdrapport een aantal nadere uitwerkingen per deelsegment. Daarbij wordt, na het totaalbeeld van de werkgelegenheid per deelregio achtereenvolgens ingegaan op de segmenten:

- dagtoerisme;
- vakanties;
- zakelijk toerisme.

Ook wordt ingegaan op de gevolgde werkwijze bij het bepalen van het aandeel van de bestedingen, dat afkomstig is van buiten de provincie.

Werkgelegenheid per deelregio

	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Utrecht (PV)
Landbouw	169	670	2.141	2.926	1.119	7.025
Industrie	7.616	8.601	11.073	9.618	2.412	39.320
Bouw	7.574	5.336	8.461	10.208	2.594	34.173
Handel	30.416	22.586	32.374	27.806	7.735	120.917
Horeca	0.924	4.231	7.680	3.889	1.767	28.491
Transport	9.753	3.499	3.942	7.122	863	25.179
Zakelijke diensten	80.110	30.463	39.083	29.578	11.770	191.004
Overige Diensten	94.749	35.144	61.941	31.688	10.108	233.630
Totaal	41.311	110.530	166.695	122.835	38.368	679.739

Bron: LISA, 2015.

Dagtoerisme

Tabel b.4.1 Aantal dagtochten

2005						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	846	304	4.767	482	1.377	7.776
Waterrecreatie	629	329	753	416	651	2.778
Zelf sporten	3.379	1.703	3.014	957	2.459	11.512
Bezoek sportwedstrijden	900	360	593	198	527	2.577
Recreatief winkelen	4.695	1.055	2.207	666	1.561	10.183
Attractiebezoek	1.486	1.012	1.372	82	287	4.239
Evenementenbezoek	1.414	1.290	428	104	323	3.560
Cultuur	3.668	999	767	262	804	6.500
Uitgaan	5.354	1.270	3.092	877	1.574	12.167
Overig	2.305	867	1.429	476	1.271	6.349
Totaal	24.677	9.188	18.423	4.519	10.835	67.641

2007						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	927	308	4.829	403	1.337	7.804
Waterrecreatie	634	330	756	417	653	2.790
Zelf sporten	3.418	1.755	3.106	972	2.500	11.750
Bezoek sportwedstrijden	936	365	591	197	529	2.618
Recreatief winkelen	4.843	1.042	2.137	644	1.526	10.192
Attractiebezoek	1.523	1.150	1.413	79	290	4.454
Evenementenbezoek	1.926	743	426	122	351	3.567
Cultuur	4.066	1.069	867	268	792	7.062
Uitgaan	5.609	1.348	3.166	897	1.665	12.686
Overig	2.416	876	1.417	471	1.267	6.447
Totaal	26.298	8.985	18.707	4.470	10.910	69.370

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	974	313	4.907	408	1.460	8.062
Waterrecreatie	639	333	764	421	660	2.818
Zelf sporten	3.335	1.746	3.066	956	2.458	11.562
Bezoek sportwedstrijden	1.024	369	587	195	527	2.702
Recreatief winkelen	4.477	964	1.976	595	1.411	9.422
Attractiebezoek	1.553	1.099	1.445	74	281	4.451
Evenementenbezoek	2.214	881	451	130	375	4.051
Cultuur	4.257	1.071	828	290	826	7.272
Uitgaan	5.036	1.218	2.809	801	1.503	11.367
Overig	2.558	901	1.432	477	1.287	6.656
Totaal	26.068	8.895	18.264	4.347	10.788	68.362

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	1.009	317	4.969	437	1.495	8.228
Waterrecreatie	611	327	755	416	652	2.760
Zelf sporten	3.342	1.793	3.119	968	2.493	11.715
Bezoek sportwedstrijden	1.057	375	587	195	528	2.740
Recreatief winkelen	4.684	1.008	2.067	623	1.476	9.858
Attractiebezoek	1.579	1.032	1.445	72	277	4.405
Evenementenbezoek	1.903	629	495	107	315	3.449
Cultuur	4.310	1.109	823	286	1.147	7.675
Uitgaan	5.187	1.241	2.863	810	1.560	11.662
Overig	2.657	911	1.426	473	1.283	6.750
Totaal	26.339	8.743	18.549	4.386	11.226	69.243

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	996	315	4.968	1.556	395	8.229
Waterrecreatie	615	329	753	890	171	2.758
Zelf sporten	3.331	1.779	3.256	2.611	790	11.767
Bezoek sportwedstrijden	1.057	369	613	549	153	2.740
Recreatief winkelen	4.437	955	1.958	1.658	330	9.338
Attractiebezoek	1.665	1.046	1.481	283	61	4.536
Evenementenbezoek	1.918	526	381	310	79	3.215
Cultuur	4.269	1.245	835	1.027	519	7.895
Uitgaan	5.013	1.208	2.789	1.725	583	11.319
Overig	2.664	910	1.425	1.373	381	6.752
Totaal	25.965	8.683	18.458	11.982	3.462	68.549

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Aantal dagtochten (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	997	317	4.922	1.459	383	8.078
Waterrecreatie	595	340	811	974	181	2.902
Zelf sporten	3.672	2.046	3.492	2.966	901	13.076
Bezoek sportwedstrijden	1.122	384	586	564	158	2.814
Recreatief winkelen	4.567	1.348	1.768	1.569	359	9.611
Attractiebezoek	1.597	1.109	1.353	294	60	4.414
Evenementenbezoek	1.987	769	679	654	183	4.272
Cultuur	4.132	1.234	1.239	1.476	491	8.572
Uitgaan	5.977	2.036	2.617	2.303	535	13.468
Overig	2.843	927	1.415	1.361	380	6.927
Totaal	27.490	10.510	18.883	13.620	3.631	74.134

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.2 Bestedingen tijdens dagtochten (excl. winkelaankopen)

2005						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	8,9	2,4	31,2	3,0	9,5	54,9
Waterrecreatie	5,5	2,6	5,7	3,1	4,9	21,9
Zelf sporten	27,6	13,6	27,1	8,3	19,7	96,3
Bezoek sportwedstrijden	9,2	3,7	6,0	2,0	5,4	26,3
Recreatief winkelen	48,9	11,0	23,0	6,9	16,2	106,0
Attractiebezoek	12,8	15,9	20,6	0,8	2,5	52,5
Evenementenbezoek	24,5	17,7	5,5	1,4	4,2	53,3
Cultuur	79,8	18,4	15,5	4,2	16,0	133,8
Uitgaan	137,2	34,0	85,7	23,8	42,1	322,8
Overig	20,2	7,4	12,2	4,1	10,8	54,6
Totaal	374,4	126,6	232,6	57,6	131,4	922,5

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2007						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	10,6	2,6	33,1	2,9	10,1	59,3
Waterrecreatie	5,7	2,7	5,9	3,2	5,0	22,4
Zelf sporten	29,0	14,7	30,2	9,1	21,2	104,3
Bezoek sportwedstrijden	10,2	4,0	6,5	2,2	5,8	28,7
Recreatief winkelen	52,6	11,3	23,2	7,0	16,6	110,8
Attractiebezoek	13,8	19,3	23,0	0,8	2,6	59,4
Evenementenbezoek	32,0	10,6	5,9	1,7	4,9	55,2
Cultuur	91,4	20,2	17,8	4,4	16,3	150,1
Uitgaan	143,1	36,0	88,2	24,5	44,5	336,3
Overig	22,1	7,8	12,6	4,2	11,3	58,0
Totaal	410,6	129,4	246,3	59,9	138,3	984,5

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	11,7	2,8	35,8	3,1	11,5	64,9
Waterrecreatie	5,9	2,8	6,1	3,4	5,2	23,4
Zelf sporten	30,3	15,9	32,4	9,8	22,6	110,9
Bezoek sportwedstrijden	12,3	4,4	7,0	2,3	6,3	32,5
Recreatief winkelen	52,2	11,2	23,0	6,9	16,4	109,8
Attractiebezoek	16,0	20,7	26,7	0,8	2,8	66,9
Evenementenbezoek	38,8	13,4	6,5	1,9	5,5	66,2
Cultuur	109,1	23,0	19,2	5,2	19,0	175,5
Uitgaan	127,2	32,3	77,9	21,7	39,7	298,8
Overig	26,2	9,0	14,2	4,7	12,8	66,9
Totaal	429,6	135,4	249,0	59,9	142,0	1.015,9

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	12,3	2,9	37,5	3,3	12,1	68,1
Waterrecreatie	5,8	2,8	6,1	3,4	5,3	23,3
Zelf sporten	31,6	17,0	34,6	10,4	24,1	117,7
Bezoek sportwedstrijden	13,3	4,7	7,4	2,5	6,7	34,6
Recreatief winkelen	56,6	12,2	25,0	7,5	17,8	119,2
Attractiebezoek	16,4	19,2	26,8	0,8	2,8	66,1
Evenementenbezoek	34,3	10,2	7,4	1,6	4,7	58,2
Cultuur	113,6	23,9	19,4	5,2	24,7	186,8
Uitgaan	132,1	33,3	80,3	22,3	41,6	309,5
Overig	28,2	9,4	14,7	4,9	13,2	70,4
Totaal	444,3	135,6	259,1	61,8	153,0	1.053,8

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	12,8	3,0	39,5	12,8	3,4	71,5
Waterrecreatie	6,1	2,9	6,5	7,6	1,5	24,5
Zelf sporten	32,9	17,7	37,9	26,4	9,4	124,3
Bezoek sportwedstrijden	13,9	4,9	8,1	7,2	2,0	36,1
Recreatief winkelen	56,7	12,2	25,0	21,2	4,2	119,4
Attractiebezoek	17,8	20,4	28,9	3,0	0,7	70,8
Evenementenbezoek	36,5	8,8	5,8	4,8	1,2	57,2
Cultuur	118,2	27,4	20,4	23,9	9,5	199,4
Uitgaan	129,3	32,7	79,0	46,9	15,9	303,8
Overig	29,2	9,7	15,2	14,6	4,1	72,8
Totaal	453,3	139,8	266,4	168,6	51,9	1.079,9

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	11,6	3,0	39,7	11,4	3,2	68,9
Waterrecreatie	5,9	3,0	6,8	8,0	1,5	25,3
Zelf sporten	37,6	21,2	42,8	31,2	11,1	144,0
Bezoek sportwedstrijden	15,2	5,2	7,9	7,6	2,1	38,1
Recreatief winkelen	59,7	17,6	23,1	20,5	4,7	125,7
Attractiebezoek	18,2	22,3	27,6	3,2	0,7	72,1
Evenementenbezoek	38,9	13,6	11,6	11,1	3,1	78,4
Cultuur	123,5	29,0	29,3	33,9	9,6	225,3
Uitgaan	161,9	59,5	76,5	67,3	15,6	380,8
Overig	32,4	10,2	15,6	15,0	4,2	77,5
Totaal	505,0	184,7	280,9	209,3	56,0	1.236,0

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.3 Bestedingen inclusief winkelaankopen

2005						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	10,7	3,1	41,4	4,0	12,5	71,6
Waterrecreatie	5,9	2,8	6,2	3,4	5,3	23,5
Zelf sporten	28,6	14,0	28,0	8,6	20,4	99,7
Bezoek sportwedstrijden	9,6	3,9	6,4	2,1	5,6	27,6
Recreatief winkelen	177,9	40,0	83,6	25,2	59,2	385,8
Attractiebezoek	17,7	19,3	25,2	1,0	3,4	66,7
Evenementenbezoek	37,8	29,8	9,5	2,4	7,3	86,7
Cultuur	83,9	19,5	16,3	4,4	16,9	141,1
Uitgaan	188,0	46,1	115,1	32,2	57,0	438,4
Overig	24,0	8,8	14,6	4,9	12,9	65,2
Totaal	584,1	187,2	346,3	88,2	200,6	1.406,3

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2007						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	12,2	3,2	41,5	3,6	12,4	72,9
Waterrecreatie	6,0	2,9	6,3	3,5	5,4	24,1
Zelf sporten	31,0	15,7	31,9	9,7	22,7	111,0
Bezoek sportwedstrijden	10,7	4,2	6,7	2,2	6,0	29,8
Recreatief winkelen	200,5	43,1	88,5	26,7	63,2	421,9
Attractiebezoek	18,7	23,1	27,5	1,0	3,5	73,9
Evenementenbezoek	46,1	16,0	9,0	2,6	7,5	81,2
Cultuur	97,0	21,7	18,9	4,7	17,4	159,8
Uitgaan	183,2	45,7	110,8	30,9	56,4	427,0
Overig	28,2	10,0	16,2	5,4	14,5	74,4
Totaal	633,5	185,6	357,5	90,3	209,0	1.475,9

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	13,8	3,5	46,4	4,0	14,7	82,3
Waterrecreatie	6,3	3,0	6,5	3,6	5,6	25,0
Zelf sporten	31,2	16,4	33,3	10,1	23,3	114,3
Bezoek sportwedstrijden	12,8	4,6	7,3	2,4	6,6	33,8
Recreatief winkelen	175,2	37,7	77,3	23,3	55,2	368,7
Attractiebezoek	21,2	24,3	31,5	1,0	3,8	81,8
Evenementenbezoek	59,6	21,7	10,8	3,1	9,0	104,2
Cultuur	113,9	24,2	20,2	5,5	19,9	183,6
Uitgaan	175,1	43,8	104,6	29,3	54,0	406,8
Overig	30,4	10,5	16,6	5,5	14,9	78,0
Totaal	639,4	189,7	354,5	87,9	207,1	1.478,5

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	14,5	3,6	48,2	4,2	15,3	85,9
Waterrecreatie	6,1	3,0	6,6	3,6	5,6	24,9
Zelf sporten	32,6	17,6	35,5	10,7	24,8	121,1
Bezoek sportwedstrijden	13,9	4,9	7,7	2,6	6,9	36,0
Recreatief winkelen	186,3	40,1	82,2	24,8	58,7	392,0
Attractiebezoek	21,8	22,7	31,7	1,0	3,8	81,0
Evenementenbezoek	52,3	16,1	12,1	2,6	7,7	90,8
Cultuur	118,4	25,1	20,3	5,5	26,0	195,3
Uitgaan	181,7	45,1	107,7	30,0	56,6	421,0
Overig	32,7	10,9	17,1	5,7	15,4	81,7
Totaal	660,2	189,1	369,0	90,7	220,7	1.529,7

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	14,9	3,7	50,3	16,2	4,2	89,3
Waterrecreatie	6,4	3,1	6,9	8,1	1,6	26,1
Zelf sporten	33,9	18,3	38,9	27,1	9,6	127,8
Bezoek sportwedstrijden	14,5	5,1	8,4	7,5	2,1	37,5
Recreatief winkelen	179,5	38,6	79,2	67,1	13,3	377,8
Attractiebezoek	23,4	23,9	33,9	4,0	0,9	86,1
Evenementenbezoek	54,6	13,7	9,4	7,7	2,0	87,6
Cultuur	122,9	28,8	21,3	25,1	10,1	208,2
Uitgaan	177,2	44,3	105,7	63,4	21,5	412,1
Overig	33,7	11,2	17,6	17,0	4,7	84,1
Totaal	661,0	190,8	371,6	243,2	70,1	1.536,7

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Bestedingen (x mln. Euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Openluchtrecreatie	13,7	3,7	50,4	14,5	4,1	86,4
Waterrecreatie	6,3	3,2	7,2	8,6	1,6	26,9
Zelf sporten	38,7	21,8	43,8	32,1	11,4	147,8
Bezoek sportwedstrijden	15,8	5,4	8,2	7,9	2,2	39,5
Recreatief winkelen	186,1	54,9	72,0	63,9	14,6	391,6
Attractiebezoek	23,6	26,1	32,2	4,2	0,9	86,9
Evenementenbezoek	57,7	20,9	18,0	17,3	4,8	118,7
Cultuur	128,1	30,4	30,7	35,5	10,2	234,9
Uitgaan	219,1	79,0	101,5	89,3	20,8	509,6
Overig	37,2	11,8	18,0	17,3	4,8	89,1
Totaal	726,2	257,1	382,1	290,7	75,5	1.731,6

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Vakanties

Tabel b.4.4 Aantal overnachtingen van Nederlanders

2004						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	3	131	1.328	318	17	1.797
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0	10	417	137	1	565
Caravan, vouwwagen	0	21	531	42	16	610
Boot	0	100	380	49	0	529
Overige logiesvormen	3	0	0	90	0	93
Toeristische logiesvormen	114	173	1.075	216	163	1.741
Woning van een particulier	27	78	111	90	2	308
Hotel	46	20	168	36	96	366
Pension, bed & breakfast	3	0	8	0	0	11
Appartement	0	0	0	0	0	0
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0	0	335	0	0	335
Tent, bungalowtent	0	0	136	2	5	143
Caravan, vouwwagen, camper	35	13	218	85	49	400
Boot	0	0	0	0	11	11
Jeugdherberg, e.d.	3	29	72	0	0	104
Overige logiesvormen	0	33	27	3	0	63
Totaal	117	304	2.403	534	180	3.538

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2006						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	5	44	1.316	189	16	1.570
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0	0	356	0	0	356
Caravan, vouwwagen	5	0	784	6	16	811
Boot	0	44	176	183	0	403
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	0
Toeristische logiesvormen	99	155	1.225	142	206	1.827
Woning van een particulier	60	16	73	52	29	230
Hotel	36	58	124	18	14	250
Pension, bed & breakfast	0	5	3	0	0	8
Appartement	0	0	25	0	0	25
Zomerhuisje, vakantiebungalow	3	43	261	36	72	415
Tent, bungalowtent	0	0	263	6	29	298
Caravan, vouwwagen, camper	0	0	330	30	48	408
Boot	0	0	0	0	11	11
Jeugdherberg, e.d.	0	5	111	0	0	116
Overige logiesvormen	0	28	35	0	3	66
Totaal	104	199	2.541	331	222	3.397

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	6	203	287	117	0	613
Zomerhuisje, vakantiebungalow	6	125	41	0	0	172
Caravan, vouwwagen	0	57	246	11	0	314
Boot	0	21	0	106	0	127
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	0
Toeristische logiesvormen	87	189	786	106	218	1.386
Woning van een particulier	62	0	55	0	92	209
Hotel	9	7	77	26	16	135
Pension, bed & breakfast	0	0	15	0	4	19
Appartement	0	0	0	0	5	5
Zomerhuisje, vakantiebungalow	7	34	271	15	0	327
Tent, bungalowtent	0	27	52	20	0	99
Caravan, vouwwagen, camper	6	84	256	16	94	456
Boot	0	37	0	0	7	44
Jeugdherberg, e.d.	0	0	56	29	0	85
Overige logiesvormen	3	0	4	0	0	7
Totaal	93	392	1.073	223	218	1.999

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	138	10	403	12	118	681
Zomerhuisje, vakantiebungalow	3	0	163	0	0	166
Caravan, vouwwagen	135	0	240	8	74	457
Boot	0	10	0	4	44	58
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	0
Toeristische logiesvormen	91	161	948	168	349	1.717
Woning van een particulier	29	25	87	133	206	480
Hotel	35	88	123	9	25	280
Pension, bed & breakfast	0	9	3	0	0	12
Appartement	0	0	0	0	0	0
Zomerhuisje, vakantiebungalow	19	11	230	0	0	260
Tent, bungalowtent	0	0	77	10	28	115
Caravan, vouwwagen, camper	0	6	384	16	90	496
Boot	6	0	0	0	0	6
Jeugdherberg, e.d.	0	22	44	0	0	66
Overige logiesvormen	2	0	0	0	0	2
Totaal	229	171	1.351	180	467	2.398

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	7	7	396	67	1	478
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0	4	144	0	0	148
Caravan, vouwwagen	7	3	252	64	1	327
Boot	0	0	0	3	0	3
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	0
Toeristische logiesvormen	296	151	1.348	392	90	2.277
Woning van een particulier	110	47	301	107	21	586
Hotel	66	80	282	44	17	489
Pension, bed & breakfast	0	0	18	2	1	21
Appartement	0	0	33	10	4	47
Zomerhuisje, vakantiebungalow	114	2	304	4	0	424
Tent, bungalowtent	6	5	63	47	0	121
Caravan, vouwwagen, camper	0	17	320	67	32	436
Boot	0	0	0	56	0	56
Jeugdherberg, e.d.	0	0	19	0	0	19
Overige logiesvormen	0	0	8	55	15	78
Totaal	303	158	1.744	459	91	2.755

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Aantal overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0	15	350	150	11	526
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0	4	70	94	10	178
Caravan, vouwwagen	0	3	280	20	1	304
Boot	0	9	0	36	0	45
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	-
Toeristische logiesvormen	106	280	1.655	271	83	2.395
Woning van een particulier	72	65	180	42	16	375
Hotel	28	151	218	55	29	481
Pension, bed & breakfast	0	8	63	5	2	78
Appartement	0	0	16	0	0	16
Zomerhuisje, vakantiebungalow	4	12	376	3	0	395
Tent, bungalowtent	2	4	108	7	5	126
Caravan, vouwwagen, camper	0	21	674	61	32	788
Boot	0	0	0	97	0	97
Jeugdherberg, e.d.	0	20	20	0	0	40
Overige logiesvormen	0	0	0	0	0	-
Totaal	106	295	2.005	421	94	2.921

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.5 Aantal overnachtingen inkomend toerisme

2004						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Hotel, pension	15	7	11	13	6	53
Tent, caravan, camper	1	1	5	0	1	8
Bungalow, zomershuisje	0	0	38	1	0	40
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	0	4	2	0	5
Totaal	16	9	59	16	7	106

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2006						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Hotel, pension	37	10	24	13	16	100
Tent, caravan, camper	1	1	15	4	2	23
Bungalow, zomershuisje	0	1	49	0	0	51
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	1	1	0	0	2
Totaal	39	12	89	17	18	176

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Hotel, pension	44	7	10	9	18	88
Tent, caravan, camper	0	5	13	2	4	24
Bungalow, zomershuisje	0	0	50	1	0	52
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	0	1	1	0	2
Totaal	44	13	74	12	22	165

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Hotel, pension	45	34	15	7	21	122
Tent, caravan, camper	0	0	21	1	5	28
Bungalow, zomershuisje	0	1	50	0	0	52
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	2	4	0	0	6
Totaal	45	37	90	9	26	208

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Hotel, pension	137	6	3	4	2	152
Tent, caravan, camper	0	1	12	3	1	17
Bungalow, zomershuisje	0	2	74	1	0	77
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	0	7	0	0	7
Totaal	137	9	96	8	3	253

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Overnachtingen (x 1.000)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Hotel, pension	333	14	7	9	6	369
Tent, caravan, camper	0	0	8	2	1	11
Bungalow, zomershuisje	0	1	34	0	0	35
Jeugd- en groepsaccommodatie	0	0	6	0	0	6
Totaal	333	16	55	12	6	421

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.6 Bestedingen tijdens vakanties van Nederlanders

2004						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,1	1,8	9,4	3,7	0,1	15,1
Zomershuisje, vakantiebungalow	0,0	0,4	2,8	0,9	0,0	4,1
Caravan, vouwwagen	0,0	0,4	4,6	0,7	0,1	5,7
Boot	0,0	1,0	2,0	0,3	0,0	3,4
Overige logiesvormen	0,1	0,0	0,0	1,8	0,0	1,9
Toeristische logiesvormen	8,2	3,6	26,2	6,8	1,6	46,4
Woning van een particulier	1,2	0,7	2,2	1,0	0,1	5,1
Hotel	5,9	1,9	4,4	3,2	0,5	15,8
Pension, bed & breakfast	0,4	0,0	0,3	0,0	0,0	0,7
Appartement	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zomershuisje, vakantiebungalow	0,0	0,0	6,8	0,0	0,0	6,8
Tent, bungalowtent	0,0	0,0	3,5	0,3	0,2	4,0
Caravan, vouwwagen, camper	0,3	0,2	5,1	2,0	0,6	8,3
Boot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Jeugdherberg, e.d.	0,4	0,5	3,2	0,0	0,0	4,1
Overige logiesvormen	0,0	0,3	0,7	0,4	0,0	1,4
Totaal	8,3	5,4	35,5	10,5	1,7	61,5

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2006						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,1	0,6	3,4	10,5	0,2	14,7
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,0	0,0	2,7	0,0	0,0	2,7
Caravan, vouwwagen	0,1	0,0	0,0	7,3	0,2	7,6
Boot	0,0	0,6	0,7	3,2	0,0	4,4
Overige logiesvormen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeristische logiesvormen	4,8	6,4	31,8	3,4	4,9	51,3
Woning van een particulier	0,7	0,6	0,8	0,4	0,7	3,2
Hotel	3,8	3,7	9,3	1,2	0,8	18,9
Pension, bed & breakfast	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,6
Appartement	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,7
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,3	1,2	5,3	0,7	0,5	8,1
Tent, bungalowtent	0,0	0,0	4,2	0,2	0,9	5,3
Caravan, vouwwagen, camper	0,0	0,0	6,2	0,8	1,4	8,4
Boot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Jeugdherberg, e.d.	0,0	0,2	3,9	0,0	0,0	4,0
Overige logiesvormen	0,0	0,5	1,1	0,0	0,4	2,0
Totaal	4,9	7,0	35,2	13,8	5,1	66,0

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,3	1,3	2,5	3,1	0,0	7,1
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,3	0,0	1,0	1,8	0,0	3,1
Caravan, vouwwagen	0,0	0,4	1,4	0,6	0,0	2,4
Boot	0,0	0,9	0,0	0,7	0,0	1,6
Overige logiesvormen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeristische logiesvormen	3,0	5,3	20,9	4,7	4,8	38,8
Woning van een particulier	1,0	0,0	0,7	0,0	1,0	2,8
Hotel	1,1	3,2	5,6	0,9	1,4	12,1
Pension, bed & breakfast	0,0	0,0	0,7	0,0	0,4	1,1
Appartement	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,3	0,7	6,6	1,3	0,0	8,9
Tent, bungalowtent	0,0	0,4	2,3	0,7	0,0	3,4
Caravan, vouwwagen, camper	0,4	0,6	3,5	0,6	1,3	6,4
Boot	0,0	0,0	0,0	1,2	0,3	1,6
Jeugdherberg, e.d.	0,0	0,5	1,3	0,0	0,0	1,8
Overige logiesvormen	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,4
Totaal	3,3	6,6	23,4	7,8	4,8	45,9

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,6	0,1	2,6	0,4	0,5	4,3
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Caravan, vouwwagen	0,3	0,0	2,6	0,3	0,4	3,5
Boot	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,4
Overige logiesvormen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeristische logiesvormen	5,1	6,9	26,8	1,9	5,3	46,0
Woning van een particulier	0,8	0,8	1,4	0,6	1,9	5,3
Hotel	2,6	4,8	7,8	0,4	1,6	17,3
Pension, bed & breakfast	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3
Appartement	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,4	0,3	5,8	0,0	0,0	6,5
Tent, bungalowtent	0,0	0,0	2,7	0,6	0,4	3,7
Caravan, vouwwagen, camper	0,0	0,4	7,0	0,3	1,4	9,1
Boot	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Jeugdherberg, e.d.	0,0	0,5	2,0	0,0	0,0	2,5
Overige logiesvormen	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Totaal	5,7	7,0	29,4	2,3	5,8	50,2

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,4	0,3	4,6	1,0	0,0	6,3
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,0	0,1	1,7	0,0	0,0	1,8
Caravan, vouwwagen	0,4	0,1	2,9	0,7	0,0	4,2
Boot	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3
Overige logiesvormen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeristische logiesvormen	13,5	7,4	38,7	9,8	2,7	72,1
Woning van een particulier	2,3	1,0	3,9	0,7	0,2	8,1
Hotel	7,1	5,3	14,7	3,5	1,1	31,9
Pension, bed & breakfast	0,0	0,0	1,2	0,2	0,1	1,5
Appartement	0,0	0,0	1,2	0,2	0,1	1,5
Zomerhuisje, vakantiebungalow	3,6	0,3	6,5	0,1	0,0	10,5
Tent, bungalowtent	0,5	0,5	1,0	0,9	0,0	3,0
Caravan, vouwwagen, camper	0,0	0,3	8,8	1,9	0,7	11,6
Boot	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Jeugdherberg, e.d.	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3
Overige logiesvormen	0,0	0,0	0,9	1,4	0,4	2,7
Totaal	14,0	7,7	43,3	10,8	2,7	78,4

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Groene	Kromme	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Hart	Rijn	Utrecht
Seizoensrecreatieve logiesvormen	0,0	0,2	4,7	1,4	0,1	6,4
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,3
Caravan, vouwwagen	0,0	0,0	4,5	0,5	0,1	5,1
Boot	0,0	0,2	0,0	0,8	0,0	1,0
Overige logiesvormen	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-
Toeristische logiesvormen	5,0	13,7	53,5	8,5	3,0	83,7
Woning van een particulier	1,1	1,3	3,2	1,2	0,4	7,2
Hotel	3,5	10,6	14,2	3,8	1,5	33,6
Pension, bed & breakfast	0,0	0,6	4,2	0,9	0,1	5,8
Appartement	0,0	-	0,3	0,0	0,0	0,3
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,2	0,4	11,5	0,0	0,0	12,1
Tent, bungalowtent	0,3	0,2	4,7	0,2	0,1	5,5
Caravan, vouwwagen, camper	0,0	0,4	13,2	1,5	0,8	15,9
Boot	0,0	-	0,0	0,9	0,0	0,9
Jeugdherberg, e.d.	0,0	0,3	2,3	0,0	0,0	2,6
Overige logiesvormen	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-
Totaal	5,0	14,0	58,2	9,9	3,1	90,2

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.7 Bestedingen inkomend toerisme

2004						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Vecht en	Overig	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Plassen	Utrecht	Utrecht
Hotel, pension	1,9	0,9	1,4	1,6	0,7	6,5
Tent, caravan, camper	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,3
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,0	2,2	0,1	0,0	2,3
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,3
Totaal	1,9	0,9	4,1	1,8	0,8	9,5

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2006						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Vecht en	Overig	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Plassen	Utrecht	Utrecht
Hotel, pension	4,3	1,2	2,8	1,5	1,8	11,6
Tent, caravan, camper	0,1	0,0	0,6	0,1	0,1	0,9
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,1	2,7	0,0	0,0	2,8
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Totaal	4,4	1,3	6,1	1,7	1,9	15,4

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Vecht en	Overig	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Plassen	Utrecht	Utrecht
Hotel, pension	5,7	1,0	1,3	1,2	2,3	11,4
Tent, caravan, camper	0,0	0,2	0,6	0,1	0,2	1,1
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,0	3,1	0,1	0,0	3,2
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Totaal	5,8	1,2	5,0	1,4	2,5	15,8

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Vecht en	Overig	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Plassen	Utrecht	Utrecht
Hotel, pension	6,3	4,6	2,1	1,0	2,9	16,8
Tent, caravan, camper	0,0	0,0	1,0	0,1	0,3	1,3
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,1	3,2	0,0	0,0	3,3
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,4
Totaal	6,3	4,9	6,6	1,0	3,1	21,9

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Groene	Kromme	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Hart	Rijn	Utrecht
Hotel, pension	19,5	0,8	0,4	0,5	0,3	21,6
Tent, caravan, camper	0,0	0,0	0,6	0,2	0,0	0,8
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,1	5,0	0,0	0,0	5,2
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5
Totaal	19,5	1,0	6,5	0,7	0,4	28,1

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad	Amersfoort	Utrechtse	Groene	Kromme	Provincie
	Utrecht	e.o.	Heuvelrug	Hart	Rijn	Utrecht
Hotel, pension	35,9	1,5	0,8	1,0	0,6	39,8
Tent, caravan, camper	0,0	0,0	0,3	0,1	0,0	0,4
Bungalow, zomerhuisje	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0	1,8
Jeugd- en groepsaccommodatie	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3
Totaal	35,9	1,6	3,1	1,1	0,6	42,3

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Zakelijk toerisme

Tabel b.4.8 Aantal zakelijke overnachtingen

Overnachtingen (x 1.000)	2004	2006	2009	2011	2013	2015
Stad Utrecht	414	397	355	485	321	305
Amersfoort e.o.	207	169	207	294	250	240
Utrechtse Heuvelrug	302	300	302	413	301	290
Vecht en Plassen	63	63	73	85	-	-
Overig Utrecht	87	148	185	213	-	-
Groene Hart	-	-	-	-	198	183
Kromme Rijn	-	-	-	-	68	65
Provincie Utrecht	1.073	1.077	1.122	1.490	1.138	1.083

Bron: CBS, bewerking ECORYS

Tabel b.4.9 Bestedingen zakelijk toerisme

2004						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Eendaags	459,3	74,2	230,3	35,0	236,7	1.035,5
Meerdaags	70,8	34,5	50,1	10,5	14,5	180,4
Totaal	530,1	108,7	280,4	45,4	251,2	1.215,9

2006						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Eendaags	493,3	76,6	239,6	37,0	247,3	1.093,7
Meerdaags	66,0	27,1	47,2	10,4	24,4	175,1
Totaal	559,2	103,7	286,8	47,4	271,7	1.268,8

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2009						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Eendaags	531,6	80,9	251,7	38,9	253,9	1.157,0
Meerdaags	60,4	33,5	47,6	12,3	31,6	185,3
Totaal	592,0	114,5	299,2	51,1	285,5	1.342,3

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2011						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Vecht en Plassen	Overig Utrecht	Provincie Utrecht
Eendaags	552,9	83,9	263,7	39,9	260,8	1.201,2
Meerdaags	85,6	50,9	68,2	14,3	37,0	255,9
Totaal	638,5	134,8	331,9	54,2	297,8	1.457,2

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2013						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Eendaags	554,4	84,1	264,4	252,8	48,6	1.237,3
Meerdaags	52,7	43,2	46,9	34,2	12,3	189,3
Totaal	607,1	127,3	311,2	287,0	60,9	1.426,6

Bron: CBS, bewerking ECORYS

2015						
Bestedingen (x mln. euro)	Stad Utrecht	Amersfoort e.o.	Utrechtse Heuvelrug	Groene Hart	Kromme Rijn	Provincie Utrecht
Eendaags	607,4	93,4	289,8	272,4	53,6	1.316,5
Meerdaags	45,2	35,9	42,4	27,4	9,8	160,7
Totaal	652,6	129,3	332,3	299,7	63,4	1.477,2

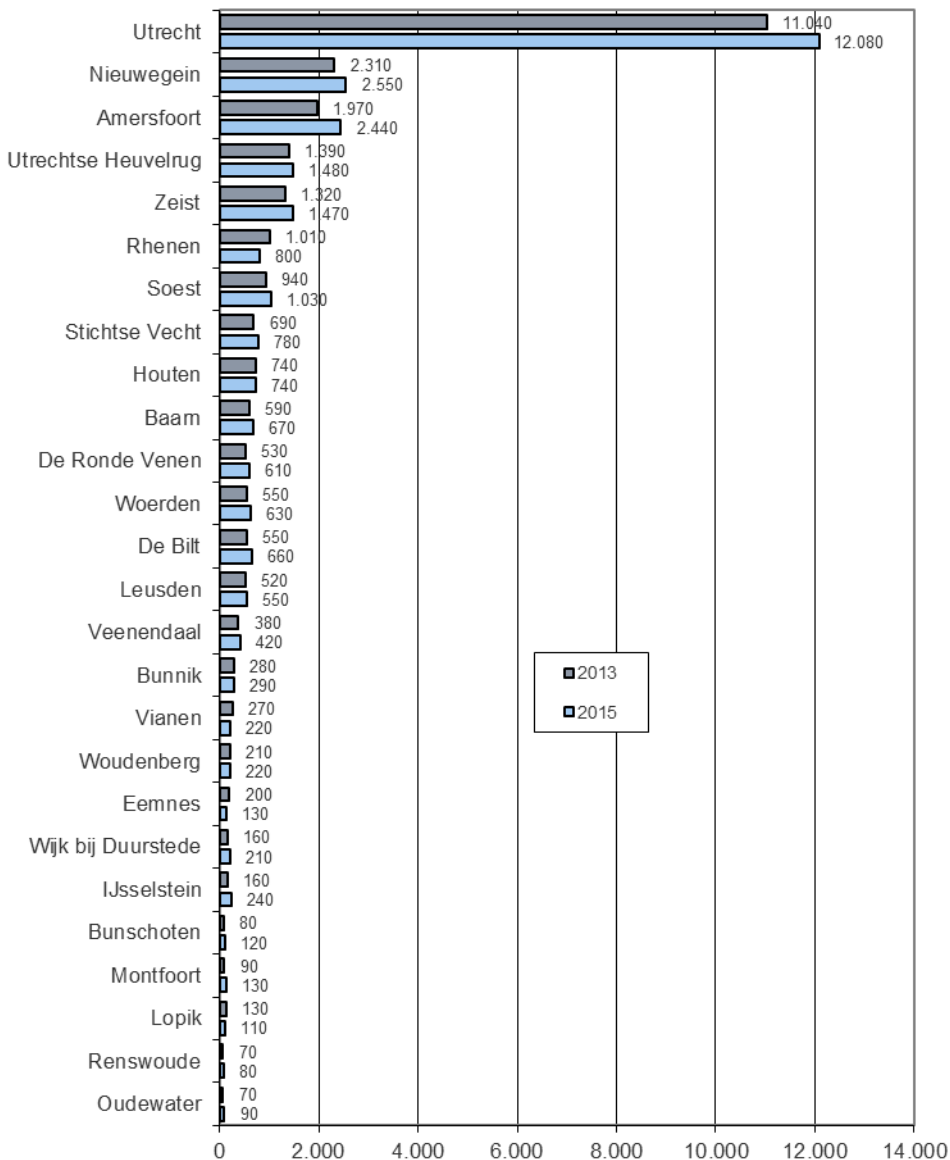
Bron: CBS, bewerking ECORYS

Bijlage 5 Uitsplitsingen per gemeente

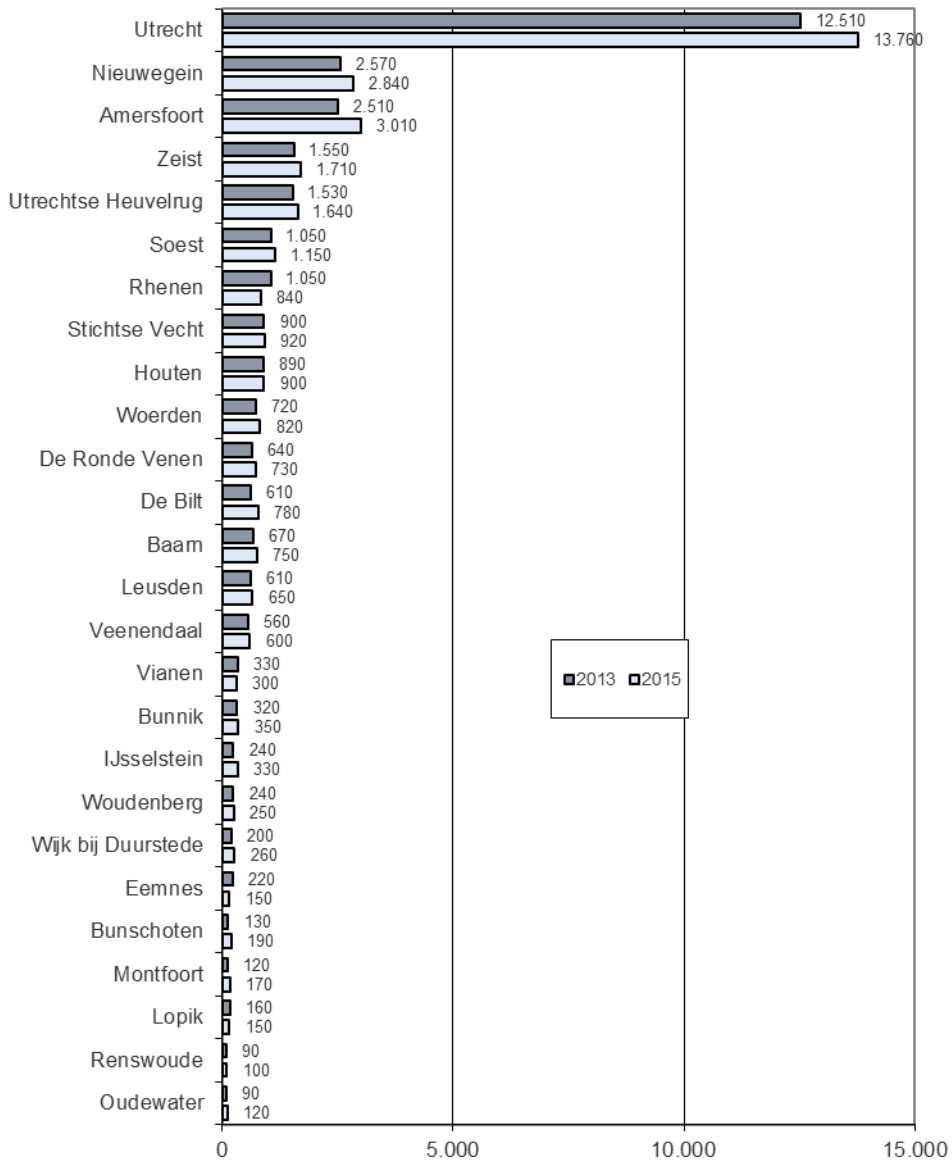
In deze bijlage worden kerncijfers voor de economische betekenis van de toeristisch-recreatieve sector op gemeentelijk niveau gepresenteerd.

Directe werkgelegenheid (voltijdbanen)

Totale werkgelegenheid (voltijdbanen)

Bijlage 6 Uitwerkingen R&T-sector volgens landelijke standaard

Dagtochten volgens landelijke standaard R&T⁷

Tabel b.6.1 Aantal dagtochten van Nederlanders in de provincie Utrecht in 2015 (*1.000)

R&T-sector	Aantal dag-activiteiten
Buitenrecreatie	53.130
Waterrecreatie en -sport	11.852
Sport	45.036
Sportwedstrijd bezoeken	5.242
Wellness, beauty	2.940
Attracties bezocht	12.464
Evenementen bezocht	11.186
Winkelen voor plezier	32.309
Cultuur	9.744
Uitgaan	30.876
Verenigingsactiviteiten en hobby's	30.691
Totaal R&T-sector	245.200

Bron: CVTO, 2014/ 2015

Werkgelegenheid volgens landelijke standaard R&T

Tabel b.6.2 Werkgelegenheid R&T-sector in de provincie Utrecht en op nationaal niveau in 2015 (in banen)

R&T-sector	Provincie Utrecht (aantal banen)	Nederland (aantal banen)	Aandeel Provincie Utrecht (in %)
Cultuur, recreatie en amusement	4.800	58.850	8,2%
Detailhandel/groothandel	1.190	15.820	7,5%
Horeca	19.150	266.250	7,2%
Logiesverstrekking	4.100	75.170	5,5%
Overig	2.450	36.840	6,7%
Sport	2.360	28.780	8,2%
Vervoer	2.210	35.640	6,2%
Totaal R&T-sector	36.280	517.800	7,0%
<i>Watersport (deelsector!)</i>	<i>410</i>	<i>12.660</i>	<i>3,2%</i>

Bron: LISA, 2016

⁷ Binnen de standaard wordt gekozen voor het Continu Vrijtijdsonderzoek (CVTO) als meest geschikte bron voor informatie over bestedingen tijdens uitstapjes van Nederlanders. De volgende recreatieve activiteiten worden niet meegenomen in de standaard op basis van het criterium stuurbaarheid (waaronder activiteiten in verenigingsverband): a. Buitenrecreatie: naar de volkstuin; b. Waterrecreatie en -sport: zwemmen in binnenbad in verenigingsverband; c. Zelf sporten: alle sporten voor zover sporten ondernomen in verenigingsverband; d. Sportwedstrijd bezoeken: alle amateurwedstrijden; e. Wellness/beauty/ontspanning: voor zover ondernomen in verenigingsverband; f. Recreatief winkelen: markt bezocht, tuincentrum en winkelen voor plezier in stadsdeelcentrum of wijkcentrum; g. Overige culturele-, hobby- verenigingsactiviteiten en cursussen: alle activiteiten.

Tabel b.6.3 Werkgelegenheid R&T-sector per gemeente in 2015 (in banen)

Gemeente	Aantal banen	Aandeel in totaal aantal banen provincie Utrecht (in %)
Amersfoort	4.560	13%
Baarn	840	2%
Bunnik	600	2%
Bunschoten	350	1%
De Bilt	880	2%
De Ronde Venen	850	2%
Eemnes	250	1%
Houten	1.320	4%
IJsselstein	660	2%
Leusden	670	2%
Lopik	140	0%
Montfoort	240	1%
Nieuwegein	1.410	4%
Oudewater	180	0%
Renswoude	130	0%
Rhenen	850	2%
Soest	940	3%
Stichtse Vecht	1.630	4%
Utrecht	13.020	36%
Utrechtse Heuvelrug	1.500	4%
Veenendaal	1.340	4%
Vianen	680	2%
Wijk bij Duurstede	340	1%
Woerden	1.020	3%
Woudenberg	250	1%
Zeist	1.640	5%
Totaal Provincie Utrecht	36.280	100%

Bron: LISA, 2016

Over Ecorys

Met ons werk willen we een zinvolle bijdrage leveren aan maatschappelijke thema's. Wij bieden wereldwijd onderzoek, advies en projectmanagement en zijn gespecialiseerd in economische, maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling. We richten ons met name op complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken en bieden opdrachtgevers in de publieke, private en not-for-profit sectoren een uniek perspectief en hoogwaardige oplossingen. We zijn trots op onze 80-jarige bedrijfsgeschiedenis. Onze belangrijkste werkgebieden zijn: economie en concurrentiekracht; regio's, steden en vastgoed; energie en water; transport en mobiliteit; sociaal beleid, bestuur, onderwijs, en gezondheidszorg. Wij hechten grote waarde aan onze onafhankelijkheid, integriteit en samenwerkingspartners. Ecorys-medewerkers zijn betrokken experts met ruime ervaring in de academische wereld en adviespraktijk, die hun kennis en best practices binnen het bedrijf en met internationale samenwerkingspartners delen.

Ecorys Nederland hecht aan een duurzame bedrijfsvoering. Daarom printen wij standaard op FSC-gecertificeerd papier.

ECORYS Nederland BV
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Ecorys Regio, Strategie & Ondernemerschap
T 010 453 87 99
F 010 453 86 50

Foto voorpagina: RBT Heuvelrug & Vallei

Deze uitgave is eveneens als download
beschikbaar op

www.provincie-utrecht.nl

(onder thema Recreatie en Toerisme)

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas

Provincie Utrecht

Postbus 80300, 3508 TH Utrecht
T 030 25 89 111

December 2016